

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психології і туризму

Кваліфікаційна робота

на тему: «Туристсько-рекреаційний потенціал Львівської області»

Допущено до захисту
«24» листопада 2022 року

здобуча вищої освіти групи Т01-21
денної форми здобуття освіти
факультету туризму, бізнесу і психології
освітньої програми Туризмознавство
за спеціальністю 242 Туризм

Кенц Каріни Владиславівни

Завідувач кафедри
психології і туризму
д. психол. н., проф.
Бондаренко Олександр Федорович

Науковий керівник:
кандидат географічних наук, доцент
Кучерява Ганна Олександрівна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ.....	6
1.1. Сутність туристсько-рекреаційного потенціалу	6
1.2. Структура туристсько-рекреаційного потенціалу	12
1.3. Методологія та методи дослідження туристичного потенціалу території.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	28
2.1. Природно-рекреаційні ресурси області	28
2.2. Історико-культурна спадщина території	40
2.3. Стан туристичної інфраструктури	49
РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	57
3.1. Аналіз туристичного потенціалу Червоноградського району Львівської області	57
3.2. Проблеми та перспективні напрями використання туристсько- рекреаційного потенціалу	65
ВИСНОВКИ.....	77
РЕЗЮМЕ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми. Львівська область є найбільш популярною серед туристів, навіть зважаючи на сьогоdnішній стан країни. Варто зазначити, що з початком повномасштабної війни все більше людей перемістилися в західні регіони України, а саме у Львівську область, оскільки ця територія України є відносно безпечною. Незважаючи на обставини сьогодення, люди продовжують користуватися різноманітними туристичними послугами, тому на даний момент є важливим дослідити туристсько-рекреаційний потенціал Львівської області.

Територія Львівщини багата на унікальну історико-культурну спадщину, мистецький потенціал, оздоровчі, водні та ландшафтні ресурси, унікальні традиції та звичаї. Це в поєднанні з вигідним географічним положенням є прекрасною базою для розвитку різних видів і форм туризму та відпочинку. За забезпеченістю природно-рекреаційними ресурсами Львівська область посідає ледве не перше місце в країні: частка таких ресурсів у природно-ресурсному потенціалі України становить близько 5,4 %.

Львівська область має бальнеологічні, природно-ландшафтні, лісові, водні та інші рекреаційні ресурси. Серед них особливий інтерес становлять гірські райони, придатні для гірськолижного спорту, зокрема село Славське з прилеглими населеними пунктами, село Тисовець Сколівського району, село Розлуч, місто Турка Турківського району та деякі інші.

У той же час, територіальний розвиток Львівської області характеризується суттєвими відмінностями у просторовому відношенні. Окремо виділяється м. Львів, яке є потужною територіальною соціально-економічною системою і решта територій. Розвиток туристично-рекреаційної галузі Львівської області багато в чому визначається природними, матеріальними, трудовими, інформаційними та фінансовими елементами, що формують її ресурсний потенціал в залежності від частини досліджуваної області.

Створення сприятливих економічних умов для розвитку туристсько-рекреаційної галузі по всій території України є ключовим завданням держави, що визначається рівнем розвитку та станом ресурсного потенціалу певної території. Як підтверджує вітчизняний досвід використання туристсько-рекреаційного потенціалу у Львівській області, існують відмінності у рівні розвитку та стані туристсько-рекреаційної галузі, що зумовлені особливостями територіальних утворень. Маючи багаті природні та трудові ресурси, різні територіальні утворення є перспективними територіями для подальшого розвитку всіх елементів ресурсного потенціалу, який виступає каталізатором економічного зростання та забезпечує їм високий рівень конкурентоспроможності.

Одним із факторів, що стримують розвиток рекреації та туризму на різних рівнях територіальних утворень, є недостатньо розвинений процес формування, оцінки ресурсного потенціалу в аспекті задоволення туристських потреб, а також використання науково-методичних та практичних інструментів, що забезпечують позитивну динаміку функціонування даної сфери і, звісно, на даний момент це війна на території України.

Ця обставина актуалізує необхідність розробки комплексного підходу до формування та використання ресурсного потенціалу Львівської області.

Питання оцінки та розвитку туристсько-рекреаційного потенціалу досліджували такі вчені: С.А. Александрова [1], О. О. Бейдик [4], Н. В. Бошота [6], В. Г. Герасименко [10], В. Г. Грановська [13], О. А. Зінченко [19], І. М. Писаревський [38], А. А. Романова [49], Г. О. Саркісян [51], Ю. О. Юхновська [65] та інші.

Проведений автором аналіз наукових праць показав, що методичні дослідження щодо формування, оцінки та використання інструментів розвитку ресурсного потенціалу туристсько-рекреаційної галузі окремих територій потребують подальшого розвитку, що зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи, постановку мети та завдань.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в аналізі туристсько-рекреаційного потенціалу Львівської області та виявленні проблем і перспектив його використання для розвитку туристичної сфери регіону.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання**:

- розкрити сутність та структуру туристсько-рекреаційного потенціалу;
- описати методологію та методи дослідження туристичного потенціалу території;
- дослідити природно-рекреаційні ресурси Львівської області;
- охарактеризувати історико-культурну спадщину території;
- розглянути стан туристичної інфраструктури регіону;
- проаналізувати туристичний потенціал Червоноградського району Львівської області;
- узагальнити проблеми розвитку туристичної галузі Львівської області, виявити перспективні напрями використання туристсько-рекреаційного потенціалу.

Об'єкт дослідження – туристсько-рекреаційний потенціал Львівської області.

Предмет дослідження – сучасний стан, проблеми та перспективи використання туристсько-рекреаційного потенціалу Львівської області.

Теоретичною базою дослідження є: нормативно-законодавча база з туристичної діяльності, наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі туристсько-рекреаційної діяльності, теоретичних та практичних аспектів формування та оцінки ресурсного потенціалу туристсько-рекреаційної галузі.

Емпіричну базу дослідження склали матеріали органів державної статистики, довідкові матеріали Львівської ОДА та районних адміністрацій, стратегії та програми розвитку сфери туризму та рекреації в Львівській області, матеріали соціологічних досліджень, а також власні розробки та розрахунки автора.

Методи дослідження. У ході дослідження туристсько-рекреаційного потенціалу Львівської області використовувалися такі загальнонаукові та

спеціальні методи, як опис, збір даних, спостереження, порівняння, узагальнення та статистичний аналіз, SWOT-аналіз.

Ступінь вирішення проблеми в дослідженні та практичне значення одержаних результатів. Теоретична значимість отриманих у дослідженні результатів полягає у доповненні теоретичного апарату та збільшенні наукового знання про розвиток туристсько-рекреаційного потенціалу регіону.

Практична значимість полягає у розробці методичних та науково-практичних рекомендацій щодо розвитку туристсько-рекреаційного потенціалу та механізму забезпечення внутрішнього та в'їзного туризму в Львівській області. Також обґрунтовано низку практичних пропозицій, які можуть бути використані при розробці комплексних програм з розвитку туристично-рекреаційної галузі.

Запропоновані у роботі науково-методичні та практичні рекомендації можуть бути використані органами управління туризмом та підприємствами туризму та гостинності у процесі розвитку внутрішнього та в'їзного туризму в регіоні.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження представлені у збірнику матеріалів конференції: Кенц К. В. Особливості реклами у сфері просування туристичного продукту Львівської області. «Ad orbem per linguas. До світу через мови». Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції «Україна у транскультурному й мультимодальному світі», 29 червня 2022 року. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2022. С 544-545. Крім цього, окремі положення кваліфікаційної роботи були представлені на кафедральному форумі «Туризм і війна» 27 вересня 2022 року.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з наступних частин: вступ, основна частина з трьох розділів, або 8 підрозділів, висновків, резюме, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи становить 95 сторінок (без списку використаних джерел та додатків). Робота ілюстрована 19 таблицями, 12 рисунками. В списку використаних джерел 76 найменувань, у тому числі 8 іноземних.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ

1.1. Сутність туристсько-рекреаційного потенціалу

Питанням розвитку рекреації та туризму на етапі приділяється значну увагу, індустрія туризму виступає пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку держави, яка незмінно демонструє нарощування оборотів виробництва продукту.

Стратегічними цілями розвитку рекреації та туризму в державі є створення конкурентоспроможного регіонального туристичного продукту на внутрішньому та світовому туристичному ринках через не тільки розширення внутрішнього турпотoku, а й збільшення обсягів в'їзного туризму, забезпечення на цій основі комплексного розвитку курортної території регіону з урахуванням соціально економічних особливостей розвитку, інтересів населення, відповідального природокористування на засадах збереження та відновлення природного екологічного середовища та дбайливого ставлення до історико культурної спадщини.

Саме завдяки туристсько-рекреаційному потенціалу можливе функціонування всієї індустрії туризму, що робить особливо актуальним вивчення природи цієї економічної категорії, робить можливим формування принципів ефективного його використання через призму відповідальної туристської політики, яка враховує необхідність збереження навколишнього природного середовища, культурної та історичної спадщини, диверсифікації робочих місць.

Важливість визначення компонентів туристсько-рекреаційного потенціалу території та їх взаємозв'язків, а також ступеня впливу на ефективність туристичної діяльності в цілому обумовлена ще й тим, що на основі поданої інформації можливе подальше підвищення ефективності його

використання, виявлення резервів розвитку, розробка комплексних програм розвитку туризму.

Говорячи про туристичну дестинацію, варто згадати, що це територія туристичного призначення, місце, куди спрямовані туристичні потоки завдяки наявності атракційних туристсько-рекреаційних ресурсів, якісної туристичної інфраструктури, в першу чергу засобів розміщення та закладів харчування, а також вдалого транспортного сполучення із зовнішніми туристичними ринками та налагодженої системи комунікацій всередині самої дестинації [24].

Туристсько-рекреаційний потенціал будь-якої території має складну ієрархію і включає багато різних елементів з великою кількістю компонентів, аналіз сутності та специфіки кожного з них і взаємозв'язків між ними є надзвичайно важливим і дозволяє провести найбільш повну і точну не тільки кількісну, але і якісну оцінку функціонування та використання потенціалу.

Дослідниками, які присвятили свої роботи вивченню цих економічних аспектів, є С. Кумар [68], С.А. Александрова [1], О. О. Бейдик [4], Н. В. Бошота [6], В. Г. Герасименко [8], І. М. Писаревський [38] та ін.

Насамперед необхідно визначитися з поняттям туристсько-рекреаційного потенціалу. Так було в «Словнику-довіднику: туризм і природно-рекреаційний потенціал» під потенціалом розуміється сукупність коштів, можливостей у сфері [52].

С. А. Александрова під потенціалом розуміє ступінь потужності у будь-якому відношенні, сукупність будь-яких засобів, можливостей [1, с. 12].

У інтерпретації Є. В. Бутенко потенціал є як і непросто кількість ресурсів, а й закладена у яких можливість розвитку системи у заданому напрямі. Можливості мають бути реалізовані. Як у механіці потенційна енергія перетворюється на кінетичну, і у економіці потенціал реалізується у результатах діяльності [2, с.98].

Багатогранність поняття «потенціал» пояснюється різноманіттям об'єктів, яких воно застосовується. Головне, що поєднує різні потенціали, полягає в тому, що практично всі вони містять певну сукупність можливостей або

здібностей у сфері, де застосовується те чи інше визначення. Варто зазначити, що в більшості визначень вказується, що вся сукупність наявних можливостей спрямована на досягнення певних цілей.

Наукове трактування сутності туристсько-рекреаційного потенціалу наведена в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Наукове трактування поняття «туристсько-рекреаційний потенціал»
(узагальнено автором)

Автор, джерело	Визначення	Коментар
Богдан Н. М.[1]	сукупність пов'язаних з певним об'єктом (територією) природних і рукотворних тіл та явищ, а також умов, можливостей і засобів, придатних для формування туристичного продукту та здійснення відповідних турів, екскурсій, програм	Ресурси для здійснення туристичної діяльності
Бутенко Є.В.[2]	сукупність якісних та кількісних характеристик природних, історико-культурних та інших ресурсів території, а також її туристичної інфраструктури, що впливають на розвиток туризму та рекреації	Ресурси території та туристична інфраструктура
Бейдик О.О.[4]	здатність наявних туристсько-рекреаційних ресурсів регіону приносити доходи різним економічним суб'єктам у певний період часу	Отримання доходу від наявних ресурсів
Герасименко В.Г.[8]	здатність території прийняти певну (граничну) кількість туристів (рекреантів), при якій не відбувається порушення стану природної та екологічної рівноваги	Можливість території для ведення туристичної діяльності
Зінченко О. А.[19]	відношення між фактичною та гранично можливою чисельністю туристів, яка визначається виходячи з наявності туристсько-рекреаційних ресурсів	Фактична та можлива туристична діяльність
Писаревський І. М.[37]	формують ті ресурси, які на сьогоднішній день використовуються, а також ті, які через низку об'єктивних соціально-економічних причин недоступні, але можуть бути використані за певних умов	Оцінка можливості використання додаткових ресурсів

Таким чином, у своєму дослідженні під потенціалом ми розумітимемо туристсько-рекреаційний потенціал як, сукупність можливостей і здібностей, засобів, ресурсів та резервів для здійснення будь-якої діяльності або досягнення результату.

Однозначне визначення туризму наведено у Законі України «Про туризм», згідно з яким під туризмом слід розуміти тимчасові виїзди (подорожі) осіб з місць свого постійного проживання в лікувально-оздоровчих, рекреаційних, пізнавальних, фізкультурно-спортивних, професійно-ділових, релігійних та інших цілях без зайняття діяльністю, пов'язаної з отриманням доходу від джерел у країні (місці) тимчасового перебування [44].

Під туристським потенціалом Н.В. Онищук розуміє сукупність можливостей, якими природно наділяють соціальне середовище туристської діяльності [33, с.35].

Мешко Н. П. дає більш широке визначення даної економічної категорії, визначаючи її також як певну можливість, але наділяючи цією можливістю не середовище, а територію, створювати кінцевий туристський продукт (комплекс матеріальних і не матеріальних елементів, щоб забезпечувати задоволення потреб та вигоду туристам, запропоновану для споживання) та розвивати економічно важливий туризм [47, с. 34].

Поняття рекреації не визначено законодавством, але широко трактується науковою спільнотою.

Так, А. Ю. Берко [48, с. 41] зазначає, що оскільки «рекреація» в перекладі з латинської означає «відновлення сил», а з французької – «перерва, відпочинок, розвага, зміна темпу життя, не пов'язана з безпосередньо з трудовою діяльністю», то найчастіше цим поняттям позначають як зазначені вище дії, створені задля відтворення фізичного, психічного і духовного здоров'я, і місце, де можуть відбуватися.

Цілком інший підхід до визначення рекреаційного потенціалу демонструють Н. І. Хумарова та Г. В. Вартанян, визначаючи його не абстрактною категорією, а певним ставленням між фактичною та гранично можливою чисельністю туристів, здатної прийняти територія виходячи з наявності рекреаційних ресурсів [58, с. 57].

Шабардіна Ю. В. визначає рекреаційний потенціал за змістом близько до поняття туристичного, а саме як сукупність природних, культурних та

соціальних передумов для здійснення рекреаційної діяльності на певній території [61, с. 57].

Важливою умовою розвитку є наявність туристського потенціалу. Словосполучення, в яких «потенціал» використовується як терміноутворююче слово (рекреаційний, туристичний), стали досить часто вживатися в туристичній літературі. Проте з'ясувати конкретний зміст, яким різні автори навантажують термін «потенціал», нерідко виявляється дуже складно, оскільки широко відомих та загальноприйнятих професійних трактувань цього терміна немає і використовують його найчастіше як термін загальноживаний, очевидний. Разом про те зміст цього терміну далеко ще не елементарно й у туристиці має бути обмежена більш менш виразними рамками.

Під туристським потенціалом також розуміється вся сукупність природних, культурно-історичних та соціально-економічних передумов для організації туристичної діяльності на певній території. Але, на думку низки фахівців, це неправильна точка зору. Потенціал – це наявність певної території можливостей, резервів, які можна за певних умов використати задля досягнення наміченої мети – розвитку туризму.

Тим не менш, туристичний потенціал дещо ширший за змістом рекреаційного, оскільки включає не тільки оздоровлення та рекреацію, але й інші види відпочинку, які не завжди безпосередньо тісно взаємопов'язані з відновленням ресурсів людського організму [5, с. 29].

Можна виділити два підходи до визначення туристсько-рекреаційного потенціалу: ресурсний та природний. Представники ресурсного підходу, зокрема С.Р.Пасєка [71, с.1489] під туристсько-рекреаційним потенціалом розуміє сукупність пов'язаних з певним об'єктом (територією) природних та рукотворних об'єктів та явищ.

Юхновська Ю. О. [66, с.26] доповнює це визначення, наголошуючи на важливості задоволення потреб рекреантів за допомогою таких ресурсів у туристській та рекреаційній діяльності.

Шелеметьєва Т. В. [63, с.18], серед важливих чинників такого потенціалу виділяє існування інтересу до подібних ресурсів не лише у місцевих жителів, а й осіб, які постійно проживають на іншій території. А.А. Мазаракі, у свою чергу, виділяє здатність таких ресурсів приносити дохід різним економічним суб'єктам [57, с. 67].

Представники природного підходу, під туристсько-рекреаційним потенціалом розуміють не так наявність ресурсів, які можуть бути передумовами формування туристсько-рекреаційної місцевості, як можливість їх ефективного використання.

Романова А. А., розглядає як здатність території прийняти певну (граничну) кількість туристів (рекреантів), за якої не відбувається порушення стану природної та екологічної рівноваги називають туристсько-рекреаційним потенціалом [49, с. 33].

Узагальнюючи вище досліджені підходи до визначень туристсько-рекреаційного потенціалу, вважаємо за доцільне дати таке визначення. Туристсько-рекреаційний потенціал – сукупність здібностей та ресурсів, як природних, так і техногенних, що формують туристсько-рекреаційний інтерес споживачів і які можуть бути використані / використовуються для забезпечення туристсько-рекреаційної діяльності з метою забезпечення потреб споживачів у рекреації та відпочинку, а також здатні приносити економічний зиск суб'єктам туристсько-рекреаційної діяльності без шкоди для природно-екологічного середовища регіону.

Балджи М. Д. вводить поняття «туристсько-рекреаційні ресурси», під якими розуміє природно-кліматичні, соціально-культурні, історичні, археологічні, архітектурні, науково-промислові, видовищні, культові та інші об'єкти та явища, здатні задовольнити потреби людини у процесі та з метою туризму та створюють організаційно-економічну та матеріальну базу для розвитку туризму. До туристсько-рекреаційних ресурсів він відносить природні, історичні, соціокультурні, матеріально-технічні та трудові [20, с. 31].

У ряді робіт [2, 3, 14] використовується поняття «рекреаційний потенціал» (екологічний, туристський, соціальний, побутовий), яке показує можливості будь-якого туристичного об'єкта щодо максимального навантаження, яке може мати туристичний об'єкт без серйозної шкоди для місцевих ресурсів від поїздок туристів та виникнення соціально-економічних проблем у населення.

Герасименко В. Г. визначає туристський потенціал як сукупність туристських ресурсів, туристської індустрії та туристської інфраструктури. Але з такою розширеною точкою зору дуже складно погодитися, оскільки туристична індустрія зобов'язана своїм існуванням саме туристському потенціалу – туристським ресурсам та інфраструктурі. Саме туристський потенціал визначає напрями та перспективи розвитку індустрії туризму у тому чи іншому регіоні [8, с. 12].

Таким чином, проведені дослідження туристсько-рекреаційного потенціалу свідчать про те, що на даному етапі розвитку суспільства актуальними залишаються питання дослідження структури та зміст туристсько-рекреаційного потенціалу, що є запорукою їхнього ефективного використання та гармонійного розвитку території. Запропонований підхід до визначення структури туристсько-рекреаційного потенціалу ґрунтується на принципах гармонізації його складових і є взаємодоповнюючим, оскільки туристично-рекреаційний потенціал формується виключно у результаті взаємодії всіх його складових елементів.

1.2. Структура туристсько-рекреаційного потенціалу

Рекреація стає найважливішим напрямом використання природних ресурсів, різноманітність яких є серйозним чинником формування цієї галузі. Процес управління природними рекреаційними ресурсами, розвитком туризму у регіоні та вдосконаленням територіальної структури цієї галузі передбачає

володіння широкою інформацією, насамперед, про якість та поширення природних рекреаційних ресурсів.

Крім цього рекреаційна діяльність здатна стимулювати охорону природного середовища та заходи щодо покращення її стану. При раціональному способі розвитку вона належить до одним з найбільш екологічних видів природокористування, так як сприятлива екологічна обстановка, широке поширення природних ландшафтів, що збереглися, є одними з основних вимог туристичної діяльності [19, с.37].

Ресурси, їх розмір, структура, динаміка та баланс джерел формування є важливими факторами туристсько-рекреаційного розвитку регіону.

Розглянемо докладніше структуру туристсько-рекреаційного потенціалу території.

На думку А. Ю. Берко [48, с. 67], туристсько-рекреаційний потенціал формується на межі наступних окремих підсистем: природи, суспільства та народного господарства та містить у собі компоненти даних підсистем: природні туристські ресурси, туристів, туристичні засоби – матеріально технічні, енергетичні та трудові ресурси, необхідні для обслуговування туристсько-рекреаційної системи.

Дане зауваження враховано у визначенні О. П. Крупського [47, с. 223], в якому туристсько-рекреаційний потенціал території розглядається у взаємозв'язку та взаємодії чотирьох компонентів: природно ресурсного, історико-культурного, економічного та соціального.

Подольська О. В. [40, с. 214], у свою чергу, виділяє два структурні елементи категорії: природний та культурні ландшафти, а також засоби та умови здійснення туристсько-рекреаційної діяльності.

Туристсько-рекреаційна система має такі властивості:

- соціальну спрямованість, тобто її основним завданням є забезпечення соціального комфорту населення шляхом задоволення туристсько-рекреаційних потреб;

- туристсько-рекреаційна система має раціонально та ефективно використовувати потенціал та органічно вписуватися в коло вирішення пріоритетних напрямків розвитку регіону та держави в цілому.

У ряді робіт [2, 3, 12, 13] розглядається структура рекреаційного потенціалу, що враховує природні, історико-культурні, господарські компоненти, наявність яких дозволяє дати порівняльну оцінку цьому явищу та визначити перспективи розвитку туристсько-рекреаційної діяльності, а також збалансованість ресурсних складових у даному виді діяльності впливає якість рекреації, її корисність, що можна враховувати в оцінці її конкурентоспроможності. Тим не менш, зазначені вище підходи носять досить узагальнений характер, не характеризують сутність і не відображають окремі категорії, що формують туристсько-рекреаційний потенціал. Пропонуємо наступну структуру туристсько-рекреаційного потенціалу, представлену на рис.1.1.

Рис. 1.1. Структура туристсько-рекреаційного потенціалу території
(побудовано за [1])

Як видно із рис. 1.1, туристсько-рекреаційний потенціал виступає ядром взаємодії безлічі факторів: матеріальних та нематеріальних, історично сформованих та динамічних і т.д.

Розглянемо докладніше кожен блок чинників.

Перший блок складають фактори, що формують об'єктивні передумови здійснення туристсько-рекреаційної діяльності на певній території: природно-кліматичні особливості території, екологічну ситуацію, наявність культурно-історичних об'єктів, які можуть бути цікавими для туристів та рекреантів. Другий блок факторів складають виключно створені ресурси, які формують можливість здійснення туристсько-рекреаційної діяльності, її якість, доступність, економічну доцільність.

Фінансові ресурси характеризують обсяг коштів, доступних для здійснення туристсько-рекреаційної діяльності території; інвестиційні можливості.

Освітні ресурси є перспективні кадрові ресурси, тобто. ті умови та передумови, які існують для того, щоб забезпечити управлінськими кадрами та виконавцями туристсько-рекреаційну сферу у майбутньому.

Виробничі ресурси представлені виробництвом та забезпеченням продукцією, що користується попитом серед рекреантів та туристів та необхідною для здійснення туристсько-рекреаційної діяльності[5].

Третій блок макроекономічних факторів представлений загальноекономічним станом та політичною ситуацією. Загальноекономічне становище формує платоспроможний попит, без якого неможливий розвиток та функціонування рекреаційних територій, політична ситуація впливає на можливість відвідування певної території та безпеку перебування на ній.

Структура туристичного потенціалу наочно показано на рис.1.2, складеному Н. В. Бошота. Відразу можна помітити, що туристичний потенціал включає туристські ресурси і туристську інфраструктуру.

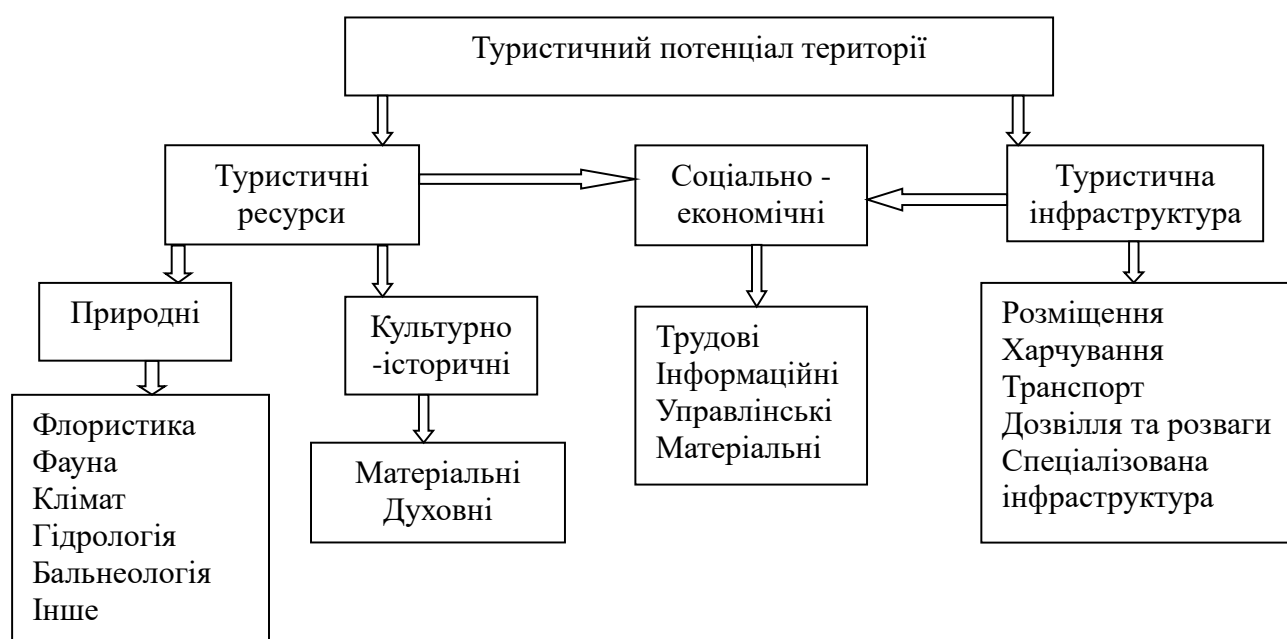

Рис. 1.2. Структура туристичного потенціалу території
(побудовано на основі [6])

Другий підхід заснований на самостійності туристичної інфраструктури та виділення у структурі соціально-економічних ресурсів чотирьох їх груп: кадрових, матеріальних, управлінських та інформаційних. При складанні рис.1.3 було враховано обидва підходи.

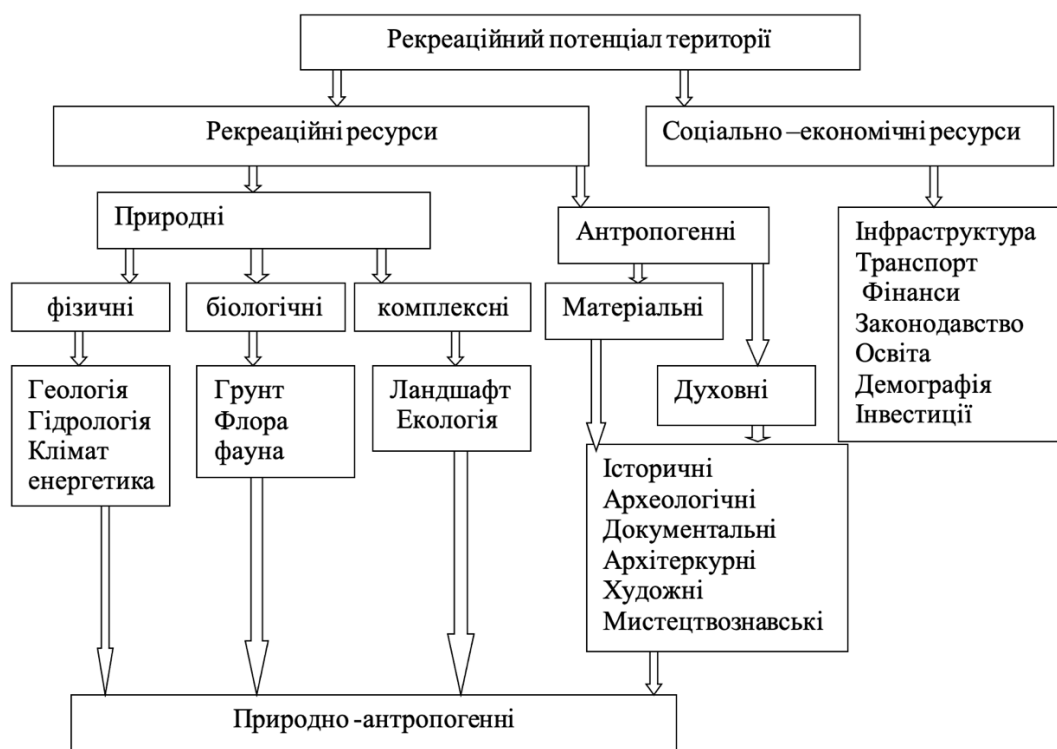

Рис. 1.3. Рекреаційний потенціал та його структура (побудовано за [29])

Природно-ресурсний компонент — це здатність природних систем виробляти необхідну людині продукцію, тобто використовувати її в туристсько-рекреаційній діяльності без шкоди для себе.

Історико-культурна складова характеризує можливості розвитку туристсько-рекреаційної діяльності шляхом використання історико-культурної спадщини певної території.

Економічна складова — складова економічного (господарського) потенціалу території, яка характеризує здатність території виробляти та відтворювати туристсько-рекреаційний продукт.

Економічна складова включає:

- інфраструктурні елементи — збалансовані з вимогами виробництва туристсько-рекреаційного продукту, здатність засобів розміщення, громадського харчування, дозвілля та транспортних підприємств забезпечити необхідні умови для здійснення туристсько-рекреаційної діяльності та задоволення потреб відпочиваючих і туристів;

- фінансові елементи — характеризують обсяг коштів, які має територія для здійснення туристсько-рекреаційної діяльності;

- інформаційні елементи — сукупність організаційно-технічних та інформаційних можливостей, що забезпечують прийняття та реалізацію управлінських рішень та впливають на характер (специфіку) виробництва та реалізації туристсько-рекреаційного продукту шляхом збору, зберігання, обробки та розповсюдження інформації про наявний туристсько-рекреаційний потенціал;

- інвестиційні елементи — сукупні можливості території для інвестування у сферу туризму та рекреації;

- елементи менеджменту — це вміння та компетенції менеджменту всіх рівнів управління щодо формування, організації, створення належних умов для функціонування та розвитку туристсько-рекреаційної сфери.

Зайцева В. М. оперує поняттям «рекреаційний потенціал» і представляє його структуру в такий спосіб (рис. 1.3), виділяючи у структурі рекреаційного потенціалу дві групи ресурсів – рекреаційні та соціально-економічні. Рекреаційні ресурси включають природні та антропогенні (матеріальні та духовні), а соціально-економічні ресурси включають об'єкти інфраструктури, фінансові, правові, освітні та демографічні ресурси [29, с. 38].

Таким чином, під туристсько-рекреаційними ресурсами автори розуміють природно-кліматичні, історико-культурні та соціально-економічні об'єкти та явища, що є передумовами для різних видів туристсько-рекреаційної діяльності та здатні задовольняти потреби, що виникають при цьому.

Туристсько-рекреаційні ресурси дозволяють розширювати виробництва туристського продукту, що визначається насамперед природними та соціальними умовами, здатними задовольняти різні запити та потреби туристів. Вони виступають і як економічне благо, і як товар, який потребує значних витрат на відтворення. Туристсько-рекреаційні ресурси економічному плані виступають як чинники виробництва туристського продукту, оскільки їх диференціація породжує розбіжності у результатах господарського використання [2].

Туристсько-рекреаційні ресурси виступають як основа туристсько-рекреаційного потенціалу. У зв'язку з розвитком туризму, особливо в останні роки, виникає необхідність чіткого визначення поняття «туристсько-рекреаційний потенціал» для формування у фахівців з туризму уявлення про цей термін. Конкретний зміст, яким різні автори визначають словосполучення «туристсько-рекреаційний потенціал», нерідко виявляється дуже складно, оскільки широковідомих, загальноприйнятих професійних трактувань цього поняття стосовно туризму немає.

Туристсько-рекреаційний потенціал – це сукупність туристсько-рекреаційних ресурсів та об'єктів туристичної інфраструктури, які здатні залучати туристів та забезпечувати задоволення їхніх потреб під час

відпочинку та подорожей, а також формувати туристсько-рекреаційний кластер [17, с. 19].

Рекреаційний потенціал є ядром соціального блоку національної економіки та за хорошої внутрішньої організації та широких міжнародних зв'язків може стати одним із найбільш прибуткових джерел національної економіки.

Отже, під рекреаційним потенціалом розуміється єдина система природних, спортивно-туристських, лікувально-оздоровчих та соціально-культурних підсистем, що характеризуються функціональною взаємопов'язаністю та територіальною цілісністю, що приводиться в рух пов'язаними з нею галузями (сільське господарство та харчова промисловість, пасажирський транспорт та зв'язок, торгівля харчовими продуктами).

1.3. Методологія та методи дослідження туристичного потенціалу території

Виявлення наявного туристичного потенціалу є далеко не найскладнішим завданням, тому що в даний час практично для будь-якої староосвоєної території є склепіння пам'яток історії та культури, природних об'єктів, що охороняються, докладні відомості про об'єкти соціально-культурної сфери – музеях, готелях, ресторанах, санаторіях і базах відпочинку і т.д.

Більш складним аспектом є оцінка наявного туристичного потенціалу. Вона повинна враховувати низку параметрів, а саме: унікальність наявних об'єктів; відмінності у доступності об'єктів; відмінності у щільності розміщення об'єктів у межах регіону; різноманітність та комплексність наявних об'єктів; фізичний стан об'єктів.

Оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу (ТРП) регіону є важливою основою розробки конкурентоспроможних регіональних туристських

продуктів. Рационально використовуючи природні, культурно-історичні, соціально-економічні ресурси, можна створити ефективну туристичну галузь.

При розгляді методів оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу слід зазначити, що єдиного методу немає. Це насамперед пов'язано з тим, що використовуються різні окремі методи оцінки певних груп. У таблиці 1.2 наведено основні методи оцінки, їх характеристика та сфера застосування [13].

Таблиця 1.2

Класифікація методів оцінки туристсько-рекреаційних ресурсів

(складено на основі [19])

Назва методу	Характеристика	Сфера використання
Кількісні методи		
Картографічний метод	Оцінка ведеться за допомогою загальногеографічних та тематичних туристичних карт	Попередня оцінка, інтерпретація результатів оцінки
Математичний метод	Складання реєстрів природних та історико-культурних ресурсів, може включати елементи якісної оцінки ресурсів туризму	Усі види ресурсів
Якісні методи		
Медико-біологічна оцінка	Ведеться дослідження комфортності клімату території та вплив природних факторів на організм людини; використовується система умовних температур та метод комплексної кліматології.	Природні рекреаційні ресурси
Естетична оцінка	Визначається ступінь екзотичності та унікальності ресурсів, ступінь емоційного впливу на людину	Природні та історикокультурні ресурси
Технологічна оцінка	Включає питання техніки та технології використання природних ресурсів для туристичної діяльності, визначення можливостей інженерно-будівельного освоєння територій	Природні ресурси
Економічна оцінка	Визначається ефективність різних заходів, спрямованих на більш повне та раціональне використання ресурсів; застосовуються бальні методи, метод рентних оцінок, концепція загальної економічної цінності, пряма (споживча) вартість використання ресурсів та ін.	Усі види ресурсів
Методика ЮНЕСКО	За культурною спадщиною виділяються шедеври творчості, за природною – феномени виняткової краси та естетичної цінності	Природні та історико-культурні ресурси

Продовження табл. 1.2

Екологічна оцінка	Здійснюється моніторинг забруднень довкілля, визначення ступеня негативного впливу промислових об'єктів, що знаходяться на території та поблизу туристичного регіону	Природні та історикокультурні ресурси
Комплексні методи		
Кадастр туристських ресурсів	Звід відомостей про туристичний регіон, включає кількісну та якісну опис об'єктів економічної оцінки, дані про динаміку та ступінь вивченості з додатком картографічних і статистичних матеріалів	Усі види ресурсів
Інформаційна система туристського розвитку територій	Складається інформаційна модель туристичного регіону, що включає характеристику туристсько-рекреаційного потенціалу регіону, рекреаційне районування та специфікацію регіону	Усі види ресурсів

На початкових етапах оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу території необхідно провести аналіз методів та шляхів її оцінки, досліджувати туристсько-рекреаційні потреби населення та гостей території ґрунтуючись на певних соціологічних дослідженнях та методах інтерв'ювання.

Після вибору об'єкта, суб'єкта та критеріїв оцінки можна отримати приватні підсумкові оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу території, яка нині проводиться з урахуванням методу класифікації. Даний метод передбачає угруповання об'єктів за сукупностями, які різняться між собою переважно кількісними ознаками, а існуюче якісне різницю між сусідніми класами показує динаміку розвитку об'єктів та їх ієрархічний порядок [4, с.48]. Головною метою даного методу є розділення набору об'єктів на групи, в яких об'єкти максимально схожі один з одним. Кількість груп може бути задано з самого початку або визначитися в процесі аналізу шляхом виявлення природних груп. Ця класифікація передбачає виконання чотирьох правил:

1. Пропорційність поділу, сума класів має відповідати обсягу ділимого поняття.
2. Єдність підстави поділу, не припустимо у процесі зміна класифікаційної ознаки.

3. Непересічність класів, класи повинні виключати інші класи, не бути його частиною.

4. Безперервність поділу передбачає послідовно і крім логічні шаблі [37, с.59.]

Алгоритм оцінок комплексного рекреаційного потенціалу території, його складових частин (природної, медико-біологічної, психолого-естетичної, технологічної та ін), перетину, взаємовпливу один на одного складається з наступних етапів [70].

На першому етапі формується кінцева мета оцінювання території, сюди можна віднести оцінку ступеня рекреаційної привабливості окремих районів та населених пунктів. Далі, виходячи з неформальних міркувань і змістовного аналізу проблеми, встановлюється перелік характеристик (необов'язково кількісних), визначальних значення шуканих оцінок. Але оскільки значимість різних чинників для формування шуканої оцінки може бути різною, чинники упорядковуються відповідно до уявлення суб'єкта оцінювання щодо відносної значимості чинників для кінцевого результату.

Виходячи з конкретних умов території та змістовного їх аналізу, а також необхідної точності та можливості суб'єкта оцінювання, територія розбивається на операційно-територіальні одиниці. Для кожного з відібраних факторів сукупність операційно-територіальних одиниць упорядковується (ранжується) відповідно до ступеня володіння властивостями, що описуються цим фактором.

Територія, що розглядається як сукупність операційно-територіальних одиниць, надалі досліджується з погляду взаємної відповідності просторового розподілу факторів, що враховуються. У разі, коли ця відповідність значно, тобто фактори діють односпрямовано, можна очікувати на виражену диференціацію значень шуканої оцінки по території. В іншому випадку такий аналіз дозволить виявити фактори, що сприяють нівелювання територіальних відмінностей у значеннях оцінки. Ступінь взаємної відповідності розподілу кожної пари факторів може бути встановлений шляхом використання поняття нормованої відстані між двома впорядкуваннями, а ступінь взаємної

відповідності розподілу всієї сукупності факторів одночасною – за допомогою коефіцієнта конкордації [68, с.68].

Для кожної операційно-територіальної одиниці підраховується величина, що є значенням міри «якості» цієї операційно-територіальної одиниці з позиції досягнутого компромісу і відображає її місце в сукупності значень шуканої оцінки. Значення оцінки тим більше, що вища якість аналізованої операційно-територіальної одиниці. Вектор значень міри якості є шуканою оцінкою, описуючи територіальний розподіл значень оцінки, або диференціацію оцінки в межах території, що розглядається.

Усі отримані результати переносяться на одномасштабні карти, що сприяє вивченню особливостей територіальної диференціації кожної складової рекреаційного ресурсу окремо. Загальний інтегральний рекреаційний потенціал визначається шляхом накладання компонентних карт одна на одну.

Зокрема, можна виділити такі вектори, кожен з яких вже сам по собі практично є самостійною картою: природно-кліматичний; архітектурно-історичний; техногенно-екологічний; спортивно-прогулянковий; релігійно-паломницький. Останній вектор є інтегральною оцінкою рекреаційного потенціалу території і надає картографічному зображенню закінченого вигляду [17, с.19].

На основі аналізу існуючих методик оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу територій автором пропонується нормативно-порівняльний метод бальної оцінки потенціалу територій, що ґрунтується на наступних принципах:

1. Об'єктивність показників. Оцінка проводиться з урахуванням нормативно закріплених, доступних, вимірних показників, що дозволяє знизити вплив суб'єктивних уявлень дослідника.

2. Ключові показники. Прагнення врахувати все різноманіття компонентів потенціалу лише ускладнює оцінку та підвищує ризик помилки на якомусь етапі підсумовування. Тому пропонується використати мінімальну кількість найбільш репрезентативних показників.

3. Відносність (порівняльність). Оцінка потенціалу територій проводиться щодо одна одної, що дозволяє визначити частку кожної території як у окремому компоненті, і у сукупному туристсько-рекреаційному потенціалі регіону.

4. Додаткова корекція. Розраховане число балів за ключовими показниками коригується за допомогою додаткових коефіцієнтів за суттєвими параметрами.

З структури туристсько-рекреаційного потенціалу, основними компонентами інтегральної оцінки приймаються показники, що характеризують природний, історико-культурний і соціально-економічний блоки. При цьому всі зазначені блоки приймаються рівнозначними. Інші компоненти потенціалу враховуються при коригуванні отриманих результатів.

Комплексна оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу регіону на основі проведеного дослідження повинна включати такі етапи [6].

Перший етап. Виділення параметрів оцінки об'єкта за блоками «природні умови та ресурси», «культурно-історичні ресурси», «забезпеченість туристичної інфраструктури», «інформаційна забезпеченість туризму», «фактори, що лімітують». Як об'єкт оцінки має виступати окремо взятий регіон.

Другий етап. Визначення критеріїв у межах кожного блоку та шкали оцінки параметрів. Критерії оцінюються за 10-бальною шкалою, де 1 - мінімальний бал (низький), 10 - максимальний бал (високий).

Третій етап. Виділення суб'єкта – експерта оцінки, з позиції якого проводитиметься оцінка об'єкта. Суб'єктами оцінки є туристсько-рекреаційні ресурси.

Четвертий етап. Збирання інформації, необхідної для оцінки. Проведення експертного опитування з використанням розробленої анкети. Обробка вторинної інформації статистичної документації.

П'ятий етап. Приведення одержаних показників критеріїв оцінки до єдиної системи вимірювання. Проводиться розрахунок коефіцієнтів зважування. Далі проводиться розрахунок приватних показників туристсько-рекреаційного потенціалу за 5 блоками: природні умови та ресурси, культурно-

історичні ресурси, забезпеченість туристичної інфраструктури, інформаційна забезпеченість туризму, лімітуючі фактори.

Шостий етап. Розрахунок підсумкового інтегрального показника туристсько-рекреаційного потенціалу регіону на основі одержаних оцінок у розрізі кожного з блоків параметрів.

При розгляді туристсько-рекреаційного потенціалу слід враховувати багато факторів, на основі яких безпосередньо відбувається оцінка. Вибір методики оцінки обумовлюється метою, яка є першорядною та від якої залежить результат даного аналізу. Завдяки грамотному поєднанню різних методів оцінки можна досягти певного результату, який дозволить на цій основі оцінити, а після запропонувати певні рекомендації щодо розвитку туристсько-рекреаційного потенціалу.

Для проведення оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу території необхідно визначити перелік показників, що характеризують складові потенціалу, за якими може проводитись оцінка. Обрана система окремих показників має вирішити завдання підвищення ефективності використання туристсько-рекреаційного потенціалу, планування подальшого розвитку туристсько-рекреаційної сфери, прийняття управлінських рішень щодо доцільності подальшого використання території для туризму. і рекреаційних цілей[8].

Таким чином, показниками оцінки «природно-ресурсної» складової туристсько-рекреаційного потенціалу є:

- рекреаційна ємність території;
- норми допустимого рекреаційного навантаження на територію;
- стійкість природних комплексів до рекреаційного навантаження.

За складовою «історико-культурна спадщина» виділяють такі показники:

- насиченість території пам'ятками історії та культури;
- рівень значущості пам'яток історії та культури (всесвітнього, національного, державного надбання);
- історичне, культурне, інше значення пам'яток;

- сучасний стан та рівень збереження історико-культурних ресурсів.

Виділимо основні показники оцінки всіх елементів економічної складової туристсько-рекреаційного потенціалу. За елементом «інфраструктура» виділяють такі показники:

- забезпеченість території засобами розміщення різних категорій туристів і відпочиваючих;
- прибуток з розрахунку на 1 місце в засобах розміщення;
- кількість працівників зазначеної галузі;
- товарообіг підприємств ресторанного господарства[2].

Для елемента «інформація» можна виділити такі показники:

- кількість ЗМІ в регіоні;
- технологічні можливості використання інформаційних систем і технологій суб'єктами туристсько-рекреаційної діяльності;
- наявність спеціалізованих інформаційних продуктів для туристсько-рекреаційної сфери[47].

За елементом «фінанси»:

- державні субсидії у сфері туризму та рекреації;
- кошти споживачів, сплачені за туристсько-рекреаційні послуги;
- кошти суб'єктів господарювання, спрямовані на розробку та впровадження нових технологій використання туристичних ресурсів [48].

За елементом «інвестиції»:

- обсяг внутрішніх та іноземних інвестицій у туристсько-рекреаційну сферу;
- кошти інвесторів, спрямовані на створення або розвиток підприємств інфраструктури туризму та рекреації;
- кількість новоутворених підприємств за рахунок інвестиційної діяльності[49].

За елементом «управління» аналізуються:

- нормативно-правові акти, що регулюють діяльність туристсько-рекреаційної сфери;

- показники ефективності управлінської праці;
- коефіцієнт оперативності менеджменту;
- надійність системи управління;
- стабільність системи управління [54].

Таким чином, оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу є важливою основою оптимізації проектування, розміщення та розвитку туристсько-рекреаційних геосистем, виявлення їх основних функцій на основі цінності окремих ресурсів та їх поєднань, сталого розвитку туризму та рекреації. Найбільш оптимальним є метод експертної та комплексної оцінки з використанням коефіцієнту вагомості та розрахунку інтегрального показника.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Природно-рекреаційні ресурси області

Львівська область розташована в західній частині України. Цей край історично називають Галичиною. Площа області становить 21,8 тис. км², що складає 3,6% території України. Область займає південно-західну частину Східноєвропейської рівнини та західну частину північного макросхилу Українських Карпат.

Львівська область на заході межує з Республікою Польща (держава-член ЄС, протяжність кордону 258 км), на півночі з Волинню, на північному сході з Рівненською, на сході з Тернопільською, на південному сході – з Івано-Франківською, на півдні – із Закарпатською областями [16].

Львівщина одна з найрозвиненіших областей держави в економічному, туристичному, культурному та науковому напрямках, є частиною Карпатського єврорегіону.

Львівська область знаходиться на крайньому заході України в межах Волинської і Подільської височин та перетинає три природні зони: лісову, лісостепову і зону висотної поясності Карпат. Територія Львівської області має різноманітний рельєф і поділяється на ряд географічних районів, відмінних за геологічною будовою, висотою над рівнем моря і розчленованістю.

На території області виділяють п'ять природних районів – гірські Карпати на півдні, до них прилягає Передкарпатська височина, Подільська височина (плато) – в центральній частині, Мале Полісся і Волинська височина – на півночі.

У південній частині Львівської зони знаходяться українські Карпати. За характером рельєфу вони належать до середньовисоких гір, схили їх пологі, вершини згладжені. У межах Львівщини гірські хребти простягаються паралельними пасмами з північного заходу на південний схід до 60 км у

довжину і 65 км у ширину. Хребти розчленовані глибокими поперечинами та поздовжніми долинами рік Дністра, Стрия та їх притоками.

У межах Львівської області Українські Карпати поділяють на такі природні райони: Верхньодністровські Бескиди, Сколівські Бескиди, Стрийсько-Сянська верховина та Верховинський вододільний хребет[16].

Найвищими точками території є гора Пікуй (1405 м) на кордоні з Закарпатською областю та гора Камула (471 м) в рівнинній частині. Найбільш мальовничі в Карпатах хребти Парашки (1271 м), Тростяну (1235 м), Зелеміну (1167 м), Явірника (1123 м).

Клімат помірно континентальний, вологий: м'яка зима з відлигами, волога весна, тепле літо, тепла суха осінь. Річна кількість опадів коливається від 600 мм на рівнині до 1000 мм в горах.

Найхолоднішим місяцем зими в області є січень, середньомісячна температура якого на 2-3°C нижча, ніж у грудні. Найнижчі середні температури повітря в січні спостерігаються в Карпатах від -6,1°C до -6,6°C. Всі зимові місяці характеризуються високою мінливістю температури повітря. Середньорічна температура повітря в області 5,2-8,0°C. Амплітуда річних коливань від 20,7 до 23°C. Величина річної амплітуди (різниця температур між найхолоднішим і найтеплішим місяцями) зростає на схід, що свідчить про зростання континентальності клімату регіону в цьому напрямку.

Через територію Львівської області проходить Головний Європейський вододіл. В області беруть початок річки Дністер і Західний Буг. Загалом у Львівській області є чотири водні басейни: р. Західний Буг, р. Сян, р. Дністер та р. Дніпро. У них впадає понад 8950 річок загальною довжиною 16343 км. Найбільша кількість річок (відповідно 5838 і 3213) належить до басейнів Дністра та Західного Бугу [16].

Із загальної кількості річок 8756 (97%) мають протяжність до 10 км; 176 річок – протяжністю 10-50 км; 16 річок мають протяжність 50-100 км і 3 річки мають протяжність понад 100 км (Дністер, Стрий, Західний Буг)(табл..2.1).

Головні річки – Дністер з притоками, Західний Буг з притокам, Вишня і Шкло. Місто Львів розташоване на р. Полтва.

Таблиця 2.1

Річки Львівської області(складено за даними [16])

Тип річки	Кількість, од.	Назва, характеристика
Великі	2	Дністер - протяжність 1352 км (в межах області - 207 км), площа водозбору - 72,1 тис. км ² (в області - 11420 км ²), кількість населених пунктів вздовж прибережної смуги - 25; Буг - 831 км (в межах області - 195 км), площа водозбірного басейну - 73470 км ² (в області - 6075 км ²), кількість населених пунктів вздовж прибережної смуги - 19.
Середні	5	р. Стрий - довжина 232 км, площа водозбірного басейну - 3060 км ² , кількість населених пунктів вздовж прибережної смуги - 21; р. Серет - 248 км (в межах області - 5 км), площа водозбору - 3900 км ² , кількість населених пунктів вздовж прибережної смуги - 1; р. Сян - 447 км (в межах області - 56 км), площа водозбору - 16800 км ² (в області 2500 км ²), кількість населених пунктів вздовж прибережної смуги - немає; р. Іква - 155 км (в межах області - 17 км), площа водозбору - 2250 км ² (в межах області - 100 км ² , кількість населених пунктів вздовж прибережної смуги - 4; р. Стир - 494 км (в межах області - 91 км), площа водозбору - 3130 км ² (в межах області - 1840 км ²), кількість населених пунктів вздовж прибережної смуги - 8.
Малі	235	загальною протяжністю 4732 км

У Львівській області в басейнах річок Дністер, Західний Буг і Сян розташовано 20 водосховищ загальним об'ємом 67,59 млн. м³ і площею дзеркала 3288 га.

Найбільші з них Унятицьке (загальна потужність 9,59 млн м³) на р. Бар (басейн Дністра), Добротвірське (14,65 млн м³) на р. Буг, Завадівське (8,8 млн м³) в басейні р. Сян.

Ставки та водосховища області використовуються для:

- розведення риби;
- питне водопостачання;
- водопостачання для технічних потреб;

- зволоження меліорованих земель;
- регулювання поверхневих вод тощо [55].

Львівська область серед інших регіонів України характеризується різноманітністю природних умов і багатством ресурсів і є привабливим регіоном для різних категорій туристів. Значну частину території області займають Карпатські гори, які є унікальним природним комплексом і одним із найчистіших місць Європи.

Туристсько-рекреаційний потенціал Львівської області представлений близько 200 цілющими джерелами семи видів мінеральних вод, лікувальними грязями, найбільшим в Україні родовищем озокериту.

Частка природно-рекреаційного потенціалу Львівської області в загальному природно-ресурсному потенціалі України становить 5,377%. Серед карпатських областей за сумарним потенціалом природних рекреаційних ресурсів вона поступається лише Закарпатській (7,036%). У структурі рекреаційних ресурсів області 70% припадає на рекреаційно-туристичні ресурси та 30% на санаторно-курортні лікувальні ресурси. У загальному природно-ресурсному потенціалі Львівської області природні рекреаційні ресурси складають 14,3%, що значно перевищує відповідний показник по Україні (9,5%) [11].

Південну частину Львівської області займають гірські ландшафти Українських Карпат. На його території знаходяться національні парки «Сколівські Бескиди» та «Яворівський».

Таблиця 2.2

Природно рекреаційні ресурси Львівської області

(складено за даними [30])

Ресурси	Кількість, од.
Об'єкти природно –заповідного фонду	400
Ботанічний сад	1
Заказники	33
Пам'ятки природи	240
Парки - пам'ятки садово - паркового мистецтва	55
Заповідні урочища	61

В області налічується 400 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема державний природний заповідник «Розточчя», 33 заказники, ботанічний сад Львівського національного університету імені І. Франка, 240 пам'яток природи, 55 парків – пам'яток садівництва мистецтв, 61 заповідне урочище [30].

Привабливими для туристів є міста Самбір, Дрогобич, Золочів. На території Львівської області облаштовано чотири гірськолижних курорти: Славськ, Тисовець, Розлуч, Турка.

Гірські регіони Львівщини багаті на джерела мінеральних вод (типу «Нафтуся», «Содова», «Залізна» та «Єсентуки»), що є унікальними природними ресурсом. Найвідоміші серед таких джерел знаходяться в селах Розлуч, Мохнате, Сянки, Нижній Турів, Бітля. Село Нижня Яблунька багате джерелами торфогрязей і розсолів для лікування. На сьогодні в Турківському районі функціонує лише бальнеологічний курорт у с. Розлуч, де є джерела мінеральних вод типу «Нафтуся» та «Содова», діють готелі, садиби зеленого туризму.

Західний реабілітаційно-спортивний центр у селі Яворів Турківського району спеціалізується на фізкультурно-спортивній реабілітації та оздоровленні інвалідів усіх нозологій.

У Дрогобицькому районі знаходяться мінеральні джерела в гірських селах Заколоть, Смільна, Опака. Східниця – відомий бальнеологічний курорт з розвинутою інфраструктурною базою, на гірських перевалах, на віддалі 20 км від Трускавця, на базі води «Нафтуся».

Карпатський регіон Львівської області найбільш насичений заповідними об'єктами. Площа заповідних об'єктів у його межах (Сколівський, Дрогобицький, Турківський та Старосамбірський райони) сьогодні становить 73909,53 га (12,32% від загальної площі територій).

Найбільші з об'єктів природно-заповідного фонду області наведені у табл.2.3.

Таблиця 2.3

Об'єкти природно-заповідного фонду Львівської області
(складено за даними [30])

Об'єкт	Площа , га	Зображення
1	2	3
НПП «Сколівські Бескиди»	35684	
РЛП «Верхньодністровські Бескиди»	8536	
1	2	3
НПП «Північне Поділля»	15587,92	
РЛП «Надсянський» є складовою частиною українського біосферного резервату «Східні Карпати»	19428,0	
ландшафтні заказники «Бориславський»	2048,8	

Продовження табл. 2.3

«Бердо»	1085,0	
«Зелеміль»	1496,0	

Згідно Закону України «Про природно-заповідний фонд України» національні природні та регіональні ландшафтні парки є не лише природоохоронними, а й рекреаційними та культурно-освітніми установами. Законом передбачено виділення спеціальних зон (стаціонарної рекреації та регульованої рекреації), які призначені для розвитку традиційних і нетрадиційних видів туризму (пішохідний, гірський велосипедний, кінний туризм, фотосафарі тощо).

На території НПП «Сколівські Бескиди» є п'ять рекреаційних пунктів – «Водоспад на р. Кам'янка», «Колодка», «Павлів потік», «Майдан», «Тустань». Прокладено та промарковано еколого-пізнавальні стежки та маршрути:

- «Бучина» – розрахована для короткотермінового відпочинку та екскурсій школярів;
- «Крокус» – для ознайомлення відвідувачів парку з рідкісними видами рослин, які потребують охорони [30].

У рекреаційних зонах обладнані стоянки для автотранспорту, влаштовані малі архітектурні форми, місця для розведення вогнищ тощо.

На території парку діє 2 туристичні притулки, які вперше в області було відкрито саме в НПП «Сколівські Бескиди» - в урочищі «Дубина» та біля музею-фортеці «Тустань».

Яворівський НПП має значний рекреаційний потенціал для розвитку туризму, а на прилеглих територіях – високоякісного туризму (полювання, рибальства). На території Яворівського національного природного парку діють 4 автобусні та пішохідні маршрути, 7 еколого-пізнавальних стежок (марковані, частково обладнані парковими скульптурами та вказівниками), 4 стаціонарні зони відпочинку – «Верещиця», «Лелехівка», «Середній Горб», «Козулька». У цих зонах сформована рекреаційна інфраструктура, побудовані та експлуатуються власні водойми загальною площею 10,5 га.

У зонах стаціонарної рекреації «Лелехівка» та «Верещиця» облаштовані місця масового відпочинку, літні відпочинкові навіси, мангали, причали, містки для спортивної риболовлі, функціонує пляж для купання, рятувальний пост, збудовано літній відпочинковий будиночок.

Зони підключені до енергопостачання, сформована мережа водопостачання та водовідведення, встановлено очисні споруди.

В урочищі «Мочари» діє рекреаційно-туристичний центр «Оселя Розточчя», при якому створюється музей традиційної культури і побуту Розточчя.

Територія національного природного парку «Північне Поділля» належить до найцінніших у природничому та культурно-історичному аспектах територій України. На території парку розташовані об'єкти так званого «Золотого кільця» замків Львівщини, давньослов'янське городище Пліснеськ, численні храми та інші пам'ятки культури.

РЛП «Знесіння» – унікальний заповідний об'єкт такого типу, оскільки знаходиться в межах великого міста. У межах РЛП є багато цікавих пам'яток неживої природи: потоки Хомець та Глибокий; геологічних (зкам'янілі залишки дерев та вапнякові відслонення з відбитками доісторичних морських організмів); історичних (поганське капище, «Світовидове поле», «Гора Баба»,

«Род-Гора» – єдине уціліле в місті поховання українських січових стрільців на меморіальному кладовищі Знесіння); археологічних (сліди поселень IV-II ст. до н.е., залишки слов'янських городищ X-XIII ст.); архітектурних (церква Вознесіння XVI-XX ст., костел св. Войцеха XVI ст., церква св. Іллі XVII ст.). Вони становлять значний інтерес для відвідувачів парку, які цікавляться історією Львівського краю [30].

Львівська область також характеризується різноманітністю рекреаційних ресурсів. В області створено розгалужену мережу рекреаційних закладів: 133 санаторно-курортних заклади (у тому числі базуються на багатих природно-рекреаційних ресурсах, зокрема Великий Любінь, Моршин, Немирів, Роздол, Східниця, Трускавець, Шкло), 82 готельні бази, близько 500 приватних садиб, які займаються сільським туризмом.

Центри оздоровлення та відпочинку:

- місто Трускавець (добовий дебіт покладів мінеральних вод 47,2 м³/добу) – курорт національного та міжнародного значення, понад 25 мінеральних джерел (найвідоміша мінеральна вода «Нафтуса» із загальними розвіданими та прогнозованими ресурсами понад понад 5000 м³/добу);

- місто Східниця (добовий дебіт родовища 64,6 м³/добу) - бальнеологічний курорт, має 38 джерел та більше 17 свердловин різного фізико-хімічного складу. До послуг туристів і відпочиваючих – 5 пансіонатів, 2 бази відпочинку, лікарня;

- місто Моршин (добовий дебіт родовища 79,0 м³/добу – курорт державного значення. До послуг відпочиваючих 12 санаторіїв, 3 пансіонати, санаторії, аерозольний солярій, інгаляторій тощо, загальні розвідані та прогнозні ресурси лікувальних розсолів складають понад 600 м³/добу, з яких на даний момент використовується лише близько 1 м³/добу;

- село Немирів (запаси води - 320 м³/добу) – бальнеологічний курорт, 6 мінеральних джерел, санаторій, бальнеопроділакторій, грязелікарня, бази відпочинку;

- село Шкло (запаси води - 5,0 м³/добу) – бальнеологічний курорт, санаторій, бальнеопрофілакторій, грязелікарня, бази відпочинку.

Крім курортів, найвідоміші родовища мінеральних вод без специфічних компонентів і властивостей знаходяться в м. Олеськ (220 м³/добу), селі Балучині (158 м³/добу), селі Новий Милятин (138 м³). /день).), с.Солуки (86 м³/добу). Їх загальні прогностичні запаси близько 27 тис. м³/добу [16].

Львівська область має також природні ландшафтні, лісові, водні та інші рекреаційні ресурси.

Серед них особливий інтерес становлять гірські райони, придатні для гірськолижного спорту, зокрема село Славське з прилеглими населеними пунктами, село Тисовець Сколівського району, село Розлуч, місто Турка Турківського району тощо.

У Львівській області розташовані одні з кращих гірськолижних курортів України.

Славське – центр гірськолижного туризму Львівщини. Має декілька канатних доріг та багато лижних прокатів. Курорт має зручне автомобільне та залізничне сполучення. У Славську діє чимало готелів, турбаз, вілл, садиб, закладів харчування, прокатів. Найбільшою крісельною дорогою є Тростян (1235 м).

Туристично-рекреаційний потенціал Сколівського району нараховує 86 відпочинкових закладів (70 діючих), близько 200 приватних агроосель, 3 канатно-крісельні дороги, 27 бугельних витяги, 30 гірськолижних трас (8 затверджено міжнародною федерацією спорту).

Тисовець і Орявчик – розташовані на відстані 25 км від Сколе. В Орявчику є кілометровий підйомник, 400-метровий бугельний підйомник та 300-метровий «дитячий» мультиліфт. В урочищі Тисовець знаходяться, крім крісельного підйомника довжиною 1000 м, три трампліни. Щороку тут проводиться змагання з олімпійського виду спорту – фристайлу.

Привабливим для туристів є виражені гірські хребти: Верховинський, Вододільний, Розлуцький, Сянський, Високий Верх.

Один з найпопулярніших туристичних маршрутів пролягає через перевал «Руська Путь» і веде на гору Пікуй (висота 1408 м).

Для водних видів відпочинку, оздоровлення і туризму найбільш придатними є річки Дністер, Стрий, Свіча, Західний Буг, окремі штучні водойми в околицях Львова та Яворівському районі.

В табл.2.4 наведено рейтингову оцінку природного потенціалу Львівської області за 10 бальною шкалою з врахуванням коефіцієнта вагомості.

Таблиця 2.4

Рейтингова оцінка природного потенціалу Львівської області

(складено за даними [30])

Райони	Види природних ресурсів*			Разом
	лісові	водні	гірські	
Дрогобицький	3/0,999**	7/2,331	2/0,666	3,996
Золочівський	4/1,332	4/1,332	1/0,333	2,997
Львівський	5/1,665	3/0,999	1/0,333	2,997
Самбірський	5/1,665	3/0,999	4/1,332	3,996
Стрийський	4/1,332	3/0,999	4/1,332	3,663
Червоноградський	3/0,999	3/0,999	3/0,999	2,997
Яворівський	4/1,332	3/0,999	4/1,332	3,663

*коефіцієнт вагомості прийmemo за кожним видом ресурсів – 0,333

**через / вказано значення з врахуванням коефіцієнту вагомості

Як видно з отриманих розрахунків, найвищий природний потенціал мають Дрогобицький та Самбірській райони, що зумовлено використанням водних ресурсів у Дрогобицькому районі через розвиток рекреаційно-оздоровчих закладів та у Самбірському районі через використання лісових та гірських ресурсів.

У 2021 році на території Львівської області створено території та об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею 29,74 га, з яких:

- лісовий заказник місцевого значення «Глухівський» площею 3,8 га в межах ДП «Жовківське лісове господарство»;
- ботанічну пам'ятку природи місцевого значення «Дуби Лянга» площею 0,3 га в межах ДП «Жовківське лісове господарство»;

- ботанічну пам'ятку природи місцевого значення «Дуби Кулича» площею 0,5 га в межах ДП «Жовківське лісове господарство»;
- ботанічну пам'ятку природи місцевого значення «Дуби Зіболки» площею 0,3 га в межах ДП «Жовківське лісове господарство»;
- ботанічну пам'ятку природи місцевого значення «Віковий дуб» (точковий об'єкт) у м. Львів між вулицями Франка та Енергетичною;
- парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва місцевого значення «Міський парк відпочинку «Здоров'я» площею 23,44 га у м. Золочів[11].

В табл. 2.5 проведемо рейтингову оцінку природно-рекреаційних ресурсів Львівської області за 10 бальною шкалою з урахуванням коефіцієнту вагомості.

Таблиця 2.5

Рейтингова оцінка природно-ресурсного потенціалу Львівської області
(складено за даними [30])

Складові	Коефіцієнт вагомості	Дрогобицький	Золочівський	Львівський	Самбірський	Стрийський	Червоноградський	Яворівський
1	2	3	4	5	6	7	8	9
природні	0,18	3,996/0,72*	2,997/0,54	2,997/0,54	3,663/0,72	3,996/0,66	2,997/0,54	3,663/0,66
освоєння природних туристичних ресурсів	0,21	6/1,26	3/0,63	6/1,26	3/0,63	3/0,63	2/0,42	2/0,42
рекреаційна ємність території	0,21	7/1,47	6/1,26	6/1,26	8/1,68	8/1,68	5/1,05	6/1,26
норми допустимого рекреаційного навантаження на територію	0,18	9/1,62	7/1,26	8/1,44	8/1,44	6/1,08	5/0,9	5/0,9
1	2	3	4	5	6	7	8	9
стійкість природних комплексів до рекреаційного навантаження	0,22	8/1,76	7/1,54	8/1,76	7/1,54	8/1,76	5/1,1	8/1,76
Разом	1,00	6,83	5,23	6,26	6,01	5,81	4,01	5,00

*через / вказано значення з врахуванням коефіцієнту вагомості

Отже, найвищий показник природно-ресурсного потенціалу в Дрогобицькому та Львівському районах, що зумовлено активним розвитком використання водних та лісних ресурсів у даних регіонах Львівської області. В той же час, у Червоноградському районі природно-ресурсний потенціал найнижчий, що зумовлено більш промисловим напрямом розвитку району, зокрема видобутком кам'яного вугілля, і несприятливе екологічне становище не стимулює розвиток природно-рекреаційних ресурсів. У Яворівському районі більш менш активно використовується Яворівський національний парк, при цьому водні ресурси Немирова використано недостатньо.

2.2. Історико-культурна спадщина території

Львівська область входить до п'ятірки найбільш привабливих і популярних туристично-рекреаційних регіонів України. В області найбільша в Україні кількість, різноманітність і ступінь збереженості об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини, які представлені всіма типами забудови.

На території Львівської області зосереджено 25% усієї історико-архітектурної спадщини України – близько 4000 пам'яток. Культурний потенціал області формується за рахунок пам'яток архітектури та історії національного та місцевого значення, зокрема 794 пам'ятки архітектури та містобудування національного значення, 2637 пам'яток місцевого значення та 834 пам'ятки археології, з яких 14 мають статус національних [11].

На території Львівської області знаходяться 5 об'єктів, занесених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а саме: ансамбль історичного центру Львова та чотири дерев'яні церкви (церква св. Юра XVI-XVII ст., церква Св. Трійці 1720 р., собор Св. Богородиці 1838 р., Зіслання Св. Духа 1502 р.).

В області працюють такі заклади культури - табл..2.6.

Таблиця 2.6

Культурні установи Львівської області(складено за даними [11])

Вид установи	Кількість, од.
Музеї	17
Театри	10
Бібліотеки	1374
Установи клубного типу	1397
Концертні організації	13

В області діють 10 театрів, серед яких Львівський оперний театр – один з найкрасивіших у Європі.

Рис. 2.1. Театр опери та балету імені Соломії Крушельницької [7]

Львівська область належить до регіонів України з найбільшою кількістю замків. За дослідженнями вчених, тут з давньоруських часів до XVIII ст. було зведено близько дев'яти десятків мурованих оборонних пам'яток, значну частину з яких становили замки. В області розташовано 10 замків: Бродівський, Добромильський (руїни), Жовківський, Золочівський, Львівський (руїни), Олеський, Свірзький, Старосільський, Підгорецький та Поморянський.

Рис. 2.2. Золочівський замок [7]

Золочівський замок розташований на вершині пагорба(рис. 2.2). Не раз він відбивав навали ворогів. Знав Золочівський замок та пишні часи – коли тут зупинявся польський король зі своєю родиною. Між іншим, проживання в замку, порівняно з багатьма іншими, було дуже комфортним: тут навіть була проведена каналізація, а в шести туалетах унітази були обладнані змивом.

Олеський замок височить на п'ятдесятиметровому пагорбі(рис. 2.3). Форма замку – овальна. В результаті реконструкції в 70-х роках ХХ століття йому повернуто історичний вигляд ХVІІ століття, а давніші інтер'єри нижнього поверху відтворені точно з епохою їх створення. Замок – найстаріший серед замків Львівщини. Перше поселення на цьому місці існувало ще за півтори тисячі років до нашої ери. Замок був збудований майже тисячоліття тому на перехресті торгових шляхів з Угорщини та Валахії на Волинь, та контролював їх. Міцні стіни завтовшки два з половиною метри не одне століття стримували натиск ворогів, поки в 1646 році Олеско не був взятий військами Богдана Хмельницького. Місто та замок було зруйновано союзниками гетьмана – кримськими татарами.

Рис. 2.3. Олеський замок [7]

Окрім огляду замку та музейної колекції, туристам пропонується прогулятися навколо Олеського замку. Тут колись було розбито чудовий парк із цитрусовими деревами, олеандрами та кипарисами – їх дуже складно було виростити у тутешньому кліматі, але садівникам це вдалося. Парк прикрашали фонтани та скульптури.

Зараз, можна милуватися рештками колишньої пишноти, старими доріжками. Втім, активно ведеться відновлення парку, фруктовий сад уже відновлено, а на одній із терас відкрито виставку кам'яних скульптур.

Підгорецький замок є одним із найкращих у Європі зразків поєднання величного палацу та бастіонних укріплень (рис. 2.4). Палац був збудований у 1635-1640 роках архітектором Андреа дель Акаве за участю інженера Гійома де Боплана на замовлення тодішнього власника Підгорець, коронного гетьмана Речі Посполитої Станіслава Конєцпольського.

В 1997 році Підгорецький замок передано Львівській галереї мистецтв. В 2008 він був включений Всесвітнім фондом пам'яток (World Monuments Fund) в перелік 100 об'єктів архітекторної спадщини, які потребують негайної реставрації.

Рис. 2.4. Підгорецький замок [7]

У відновленому палаці буде також музей інтер'єрів, адже замок володів пишними, вражаючими сучасників інтер'єрами. Китайська, золота, Мозаїчна, Дзеркальна, Лицарська, Зелена зали були прикрашені дорогими картинами.

Поки що туристам доводиться оглядати зовнішній вигляд замку – втім, цей архітектурний ансамбль вартий того, щоб його побачити. Замок з усіх боків, у гармонії з рельєфом та архітектурою, оточує розкішний парк, що відноситься до пам'яток садово-паркового мистецтва держзначення. Подібних парків в італійському стилі в Україні немає.

На території Львівської області знаходяться історико-культурні заповідники, в яких містяться пам'ятки архітектури, історії, археології, мистецтва, а також музеї, театри тощо. До їх складу також можуть входити промислові об'єкти, що мають певне туристичне значення (закинуті шахти, старі майстерні для виробництва нафти, солі, заліза тощо).

Але найбільш відомим для туристів є обласний центр – місто Львів.

Як справжній діамант Східної Європи, Львів нагадує музей під відкритим небом, тут зібрано 2000 пам'яток історії, архітектури та культури. Століттями

люди приносили сюди свою культуру і традиції, релігію. Отже, архітектура Львова – це суміш готики та бароко, ренесансу та романики. Львів – скарбниця національних ідей і культури, економічний, освітній і культурний центр Західної України. Тут багато музеїв, художніх галерей, театральних і музичних труп. У Великому Львівському театрі опери та балету надзвичайно насичений сезон.

Зкладами культури і мистецтв обласного підпорядкування є 6 установ (КЗ ЛОР) – «Львівська національна філармонія», «Галицький академічний камерний хор», «Заслужена академічна капела України «Трембіта»; «Львівська державна академічна чоловіча хорова капела «Дударик», (у 2021 році – 781 концертів, 343 150 глядачів), а також «Культурно-мистецький центр Львівський палац мистецтв», «Львівський обласний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи».

За кількістю та обсягом фінансування бібліотек Львівщина займає 1-ше місце в Україні.

Музейна галузь Львівської області є однією з найпривабливіших в Україні для відвідувачів, чому сприяє багатий музейний фонд і високопрофесійні працівники, розміщення музеїв у будинках-пам'ятках архітектури (центральна частина міста Львів), замки так званої «Золотої підкови»), а також місця, пов'язані з видатними постатями. Станом на 1 січня 2021 року основний фонд музеїв-юридичних осіб області становив понад 1 582 689 предметів (12,9% від усього музейного фонду України).

У Львові розташовано 12 вищих навчальних закладів, він має заслужену славу міста з високим рівнем освіти. Саме тут розташований один із найстаріших університетів Центральної Європи та перший університет, заснований в Україні [67].

На Львівщині збереглася значна кількість старовинних дерев'яних церков.

На території Львівської області розташовані пам'ятки історії –табл..2.7.

Таблиця 2.7

Пам'ятки історії, археології, містобудування і архітектури,
монументального мистецтва в Львівській області (складено за даними [11])

Вид пам'ятки	Кількість, од.	Національного значення, од.
Всього, в тому числі:	8441	816
Історичні	3822	7
Археології	886	14
Архітектури та містобудування	3431	794
Монументального мистецтва	302	1

До Списку історичних населених пунктів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 року № 878, включено 55 населених пунктів Львівської області [30].

До найважливіших об'єктів туризму Львівської області відносяться:

- Ансамбль історичного центру Львова або Старе місто – територія в центральній частині міста Львова, внесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

- Львівський державний історико-архітектурний заповідник.

- Державний історико-культурний заповідник "Тустань" (залишки наскельної фортеці 9-14 ст.)

- Державний історико-культурний заповідник у місті Белз.

- Державний історико-культурний заповідник «Нагуєвичі».

- Відділення Львівського історичного заповідника у Жовкві.

- Монастирський комплекс у Крехові.

- Давньоруські городища X – XIII ст. у Звенигороді та Стільському.

- Золота підкова України: Олеський замок 13-17 ст. Золочівський замок.

Підгорецький замок. Замок Свірг.

Найдавнішими архітектурними пам'ятками Львова є Високий Замок, Костел Святого Миколая, Вірменський собор, пам'ятки в стилі готики, бароко – костел Кармелітів Босих 1644 року.

На Львівщині понад 750 пам'яток стародавньої історії. Це великий і безцінний спадок. Коріння українського народу – у давніх поселеннях, городищах, могильниках. Вони, як і всі історичні пам'ятки, є власністю

держави і знаходяться під її охороною. У масштабах Львівської області охороною пам'яток займається управління культури облдержадміністрації. Облік і контроль за збереженням і використанням пам'яток давньої історії покладається на сектор археології історії та культури. У районах Львівської області за охорону пам'яток відповідають управління культури облдержадміністрації та міськвиконкомів, у селах і містах – місцеві ради. Відповідальність за збереження пам'яток несуть організації та окремі власники земельних ділянок, на яких розташовані пам'ятки археології.

Найбільш активні райони з проведення фестивалів – Турківський (Бойківські фестини), Старосамбірський (Старява-фест, Бойківський фестиваль «Карпатія»). Територія Турківщини є осередком компактного проживання етнографічної групи українців – бойків, які зберегли й примножують свою культурно-побутову ідентичність.

Саме Турківщина є центром Бойківщини, де базуються Всеукраїнське громадське товариство «Бойківщина XXI століття» та Міжнародна громадська організація «Світовий Конгрес Бойків». Починаючи з 1992 року, відбулося шість Всесвітніх Бойківських фестин і три Світових Конгреси Бойків. Ці заходи відвідали понад 900 тисяч осіб з України та із-за кордону.

Загалом у гірських районах щорічно проводиться понад 100 фестивалів, які популяризують регіон та його особливості.

В табл..2.8 наведено рейтингову оцінку історико - культурної спадщини Львівської області.

Таблиця 2.8

Рейтингова оцінка історико-культурної спадщини Львівської області
(складено за даними [11])

Складові	Коефіцієнт вагомості	Дрогобицький	Золочівський	Львівський	Самбірський	Стрийський	Червоноградський	Яворівський
насиченість території пам'ятками історії та культури	0,25	6/1,5*	8/2,0	10/2,5	8/2,0	6/1,5	4/1,0	7/1,75
рівень значущості пам'яток історії та культури (всесвітнього, національного, державного надбання)	0,25	7/1,75	7/1,75	8/2,0	7/1,75	7/1,75	3/0,75	6/1,5
історичне, культурне, інше значення пам'яток	0,25	6/1,5	8/2,0	8/2,0	7/1,75	7/1,75	3/0,75	6/1,5
сучасний стан та рівень збереження історико-культурних ресурсів	0,25	3/0,75	4/1,0	5/1,25	3/0,75	3/0,75	2/0,5	3/0,75
Разом	1	5,50	6,75	7,75	6,25	5,75	3,00	5,50

*через / вказано значення з врахуванням коефіцієнту вагомості

Отже, найвищий рейтинг історико - культурної спадщини у Львівській області має Львів ський район, що зумовлено, як найбільшою кількістю історичних пам'яток як національного так і світового значення та і рівнем збереження та реставрації історичних пам'яток. В той же час, найменший рівень історико –культурної спадщини відмічено у Червоноградському районі,

де відновленню історичних пам'яток та розвитку культурної спадщини місцевими органами самоврядування приділяється недостатньо уваги. Для збереження існуючих переваг розвитку галузі історії та культури Львівської області слід переорієнтувати відповідну сферу на надання якісних послуг, що є затребуваними як серед мешканців області так і серед іноземних та внутрішніх туристів.

2.3. Стан туристичної інфраструктури

Львівська область займає одне з провідних місць в Україні за розвитком інфраструктури туризму, курортів, оздоровлення, спорту та рекреації. За кількістю туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності область поступається лише м. Києву [11].

Іноземні туристи обожнювали відвідувати Трускавець, Східницю та Моршин. До війни 50% іноземних гостей відвідували Трускавець, вони приїжджали сюди на оздоровчі та медичні процедури. Також улюбленим напрямком в іноземців був Львів, звідти вони мандрували до санаторіїв чи у Карпати.

Львівська область має зручну логістику, аеропорт, який є другим в Україні після Борисполя за кількістю рейсів і пасажирів. Лише з Саудівської Аравії у 2021 році прийнято 76 рейсів із майже 9 тисячами гостей. У середньому арабський турист витрачає на Львівщині 2,5 тисячі доларів за 5-7 днів перебування [67].

Транспортна інфраструктура Львівщини повністю покриває всі населені пункти області. У Львівській області пасажирські перевезення здійснюють 63 перевізники, які обслуговують 814 маршрутів, в тому числі 90 міських, 426 приміських і 298 міжміських внутрішньо обласних.

Через Львівщину проходять міжнародні транспортні сполучення, які з'єднують Україну з Польщею, Румунією, Словаччиною та Угорщиною (рис. 2.5):

- міжнародний транспортний коридор № 5 (Венеція – Трієст – Любляна – Будапешт – Ужгород – Львів);
- міжнародний транспортний коридор №3 (Берлін/Дрезден – Вроцлав – Львів – Київ);
- автомобільні дороги міжнародного значення (М-06 Київ – Чоп, М-09 Львів – Рава-Руська, М-10 Львів – Краковець, М-11 Львів – Шегині, М-12 Стрий – Тернопіль – Кропивницький – Знам'янка);
- автомобільні дороги державного значення (Н-02 Львів – Тернопіль, Н-09 Мукачеве – Івано-Франківськ – Рогатин – Львів, Н-10 Стрий – Івано-Франківськ – Чернівці – Мамалига, Н-13 Львів – Самбір – Ужгород, Н-17 Львів – Радехів – Луцьк) дороги обласного значення (Р-15 Ковель – Володимир-Волинський – Червоноград – Жовква, Р-39 Броди – Тернопіль, Р-40 Рава-Руська – Яворів – Судова Вишня);
- автомобільні дороги територіального значення (16 доріг), що з'єднують область та Україну з країнами Центральної, Східної та Південно-Східної частин Європи.

Основним транспортним вузлом області є місто Львів, через яке проходять основні міжнародні залізничні та автомобільні магістралі.

Рис. 2.5. Залізничні та автомобільні міжнародні транспортні коридори, що проходять через Львівську область [11]

Диверсифікована транспортна система Львівської області упродовж останніх років забезпечує нарощення обсягів перевезень вантажів і пасажирів в межах країни.

Дорожньо-транспортний комплекс Львівщини – це розвинута мережа комунікацій, яка має у своєму розпорядженні:

- розгалужену мережу автомобільних доріг (9851 тис. км), а також міжнародні транспортні коридори;

- ДП «Міжнародний аеропорт “Львів” імені Данила Галицького». З відкриттям принципу «відкритого неба» відкриває аеропорт в односторонньому порядку для будь яких перевізників на основі двосторонніх договорів;

- залізничні магістралі (загальна протяжність - 3207 тис. км.), якими щорічно перевозять понад 3371,5 тис. тонн вантажів та 10940,6 тис. пасажирів;

- автомобільний транспорт, який щорічно перевозить 24390,2 тис. тонн вантажів та 123729,7 тис. пасажирів.

Стратегічне значення для області має міжнародний аеропорт «Львів» імені Данила Галицького. Львівщина має авіасполучення із 21 країною світу (Польща, Німеччина, Австрія, Італія, Іспанія, Греція, Латвія, Литва, Словаччина, Азербайджан, Данія, Туреччина, Єгипет, Чорногорія, Туніс, Білорусія, Ізраїль, ОАЕ, Франція, Чехія та Велика Британія), які обслуговують 22 авіакомпанії: «Austrian Airlines», «Ernest Airlines», «LOT Polish Airlines», «Turkish Airlines», «Ukraine International Airlines», «Pegasus Airlines», «Lufthansa», «Wizz Air», «Ellinair», «Azerbaijan Airlines», «Belavia», «YanAir», «Ernest», «SkyAp» та ін.

Регіональна філія «Львівська залізниця» АТ «Укрзалізниця» функціонує в межах 7 областей України: Львівської, Волинської, Рівненської, Тернопільської, Івано-Франківської, Чернівецької, Закарпатської. Найважливіші залізничні вузли – Львів та Стрий. Найважливішими залізничними напрямками є: Львів-Київ, Львів-Одеса, Трускавець-Київ та Київ-Перемишль.

В Львівській області на ринку зв'язку працюють більше 200 суб'єктів різних форм власності та підпорядкування, які надають телекомунікаційні послуги (телефонного, комп'ютерного зв'язку, проводового радіомовлення, ефірного телерадіомовлення тощо) і послуги поштового зв'язку [11].

Основними операторами телекомунікацій в області є: Львівська дирекція АТ «Укрпошта»; Львівська філія Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення, ДП НТЦ «УАРНЕТ»; ТзОВ «Телекомунікаційні системи»; ТзОВ «Лайфселл»; Західний регіон ПрАТ «Київстар»; Регіон Захід ПрАТ «Водафон Україна», Львівська філія ТзОВ КТМ «Воля-Кабель».

Львівщина відноситься до регіонів з високим рівнем забезпечення населення доступом до мережі Інтернет. На фоні падіння кількості абонентів усіх інших видів телекомунікацій, зокрема фіксованого зв'язку, кількість абонентів інтернету упродовж 2013-2021 рр. зросла у 7 разів (з 238 тис до 1,6 млн відповідно) [11].

Для зручності мешканців Львівської області та гостей працює безліч банківських філій, відділень пошти та зв'язку, комп'ютерних клубів, супермаркетів, магазинів, розважальних закладів та інших центрів обслуговування.

Туристам пропонуються різноманітні тематичні екскурсії містом, можливість відвідати численні музеї, театри, храми й церкви, провести час у паркових зонах міста, аквапарку, басейнах, а також приємно посидіти в кав'ярнях чи ресторанах.

Веселі новорічні та різдвяні святкування, гамірні вертепи, мелодійні українські колядки, які співають всі, надзвичайно смачні місцеві різдвяні страви - усе це дарує неповторність свята. А “Різдво у Львові” - це Різдво, яке запам'ятовується на все життя. Незабутнім та автентичним є львівське святкування Воскресіння Христового. Це численні фольклорні свята, безліч молодіжних забав просто неба в музеї народної архітектури та побуту “Шевченківський гай”. Також чудові “паска і ковбаска”, які особливо до смаку

після тривалого Великоднього посту. В Львівській області систематично проходять різноманітні фестивалі музики та мистецтва.”

Форум видавців у Львові”- найбільший книжковий ярмарок країни. На кілька днів восени місто заповняють письменники та поети з України та з-за кордону [7].

Щодо інфраструктури туристичної галузі, то вона охоплює:

- 127 санаторіїв, 500 садиб зеленого туризму, 271 заклад розміщення, 280 закладів харчування, 12 туристичних інформаційних центрів, понад 162 державних та громадських музеїв та галерей, 10 театрів, інші туристичні та рекреаційні заклади;

- 320 найбільш відвідуваних туристичних об'єктів та пам'яток архітектури, 37 природних комплексів.

Регіон надає послуги з підготовки фахівців з підтримки туризму 8 організацій, 3 консульства, 14 туристичних громадських організацій [11].

Львівщина пропонує достатню кількість колективних засобів розміщення – готелів, мотелів, хостелів, санаторіїв тощо, але розміщені вони дуже нерівномірно по території області. Зокрема, найвищий рівень їх концентрації спостерігається у м. Львові та м. Трускавці. Водночас значна частина туристичної інфраструктури не відповідає вимогам якості.

Туристичні послуги надають 354 туристичних підприємства. Екскурсійні маршрути обслуговують 750 кваліфікованих гідів і перекладачів. На кінець 2021 року кількість зайнятих у туристичній галузі становила близько 90 тис. [11].

Виїзний туризм є більш прибутковою формою туристичного бізнесу, ніж в'їзний (закордонний) і внутрішній туризм. Майже кожне туристичне підприємство займається виїзним туризмом, а близько 20% туристичних підприємств області займаються в'їзним та внутрішнім туризмом [67].

Індекс туристичної привабливості міста Львова – 4,8, а індекс задоволеності туристичними послугами – 4,4. Зокрема, туристи високо оцінили якість розміщення, харчування та обслуговування закладів, хороші показники

також виявлені за такими пунктами: туристична інформація, гостинність жителів, зручність бронювання туру та привабливість міста для туристів в цілому. У 2021 році тисячі туристів із Саудівської Аравії приїхали до України після налагодження прямого авіасполучення з країнами Перської затоки. Середні витрати одного туриста з Саудівської Аравії склали близько €114 [67].

Рушійним мотивом для більшості туристів був відпочинок. Серед основних запитів: смачна їжа, комфортний готель, розвинена інфраструктура, поєднання міста і природи, шопінг.

Лише Львів у 2021 році відвідало 1,5 мільйона туристів, що вдвічі більше, ніж у 2020 році, але на 40% менше, ніж у передвесняному 2019 році [11].

Найпопулярнішими напрямками оздоровчого туризму у Львівській області є стоматологія, пластична та судинна хірургія, репродуктологія, реабілітація, косметологія. Львівський кластер медичного туризму співпрацює з медичними закладами, туроператорами, готелями. Для розвитку цього виду туризму важлива якісна інфраструктура, логістика та державна підтримка.

Позитивну динаміку зростання кількості іноземних та внутрішніх туристів у Львівській області забезпечують:

1. Наявність значної кількості історико-архітектурних та культурних об'єктів, у тому числі занесених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.
2. Різноманітні природні ресурси, що забезпечують розвиток туризму в будь-яку пору року (гірськолижний туризм, оздоровчо-відпочинковий, активний туризм тощо).
3. Вигідне географічне розташування області в центрі Європи та транспортна доступність, що сприяє збільшенню кількості туристів, у тому числі транзитних.
4. Густа мережа транспортних шляхів, у тому числі міжнародного значення, міжнародні рейси, державний кордон з країнами-членами ЄС, які є сприятливими факторами для залучення туристів з багатьох країн.

В табл..2.9 проаналізуємо туристичну інфраструктуру Львівської області.

Таблиця 2.9

Туристична інфраструктура Львівської області (складено за даними [11])

Складові	Дрогобицький	Золочівський	Львівський	Самбірський	Стрийський	Червоноградський	Яворівський
Заклади розміщення	29	24	156	18	16	8	20
Санаторії	64	17	11	8	13	2	12
Коефіцієнт завантаження засобів розміщення	75	62	70	56	51	48	55
Заклади харчування	33	19	164	28	16	8	12
Туристичні агенції	43	37	192	56	18	2	6

У Дрогобицькому районі туристична інфраструктура більш розвинута порівняно з іншими районами Львівської області завдяки наявності санітарно - курортних закладів національного значення та активній маркетинговій політиці місцевої влади по просуванню курортів Трускавця, Моршин та Східниця.

В табл..2.10 наведено рейтингову оцінку туристичної інфраструктури Львівської області.

Таблиця 2.10

Рейтингова оцінка туристичної інфраструктури Львівської області

(складено за даними [11])

Складові	Коефіцієнт вагомості	Дрогобицький	Золочівський	Львівський	Самбірський	Стрийський	Червоноградський	Яворівський
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Забезпеченість території засобами розміщення	0,16	8/1,28*	6/0,96	9/1,44	5/0,8	4/0,64	2/0,32	4/0,64
Завантаження засобів розміщення	0,13	9/1,17	7/0,91	8/1,04	5/0,65	4/0,52	3/0,39	5/0,65
Транспорт	0,14	7/0,98	6/0,84	8/1,12	7/0,98	6/0,84	6/0,84	7/0,98

Продовження табл. 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Доступність зв'язку та Інтернету	0,15	8/1,2	8/1,2	9/1,35	8/1,2	8/1,2	7/1,05	8/1,2
Медичні послуги	0,11	9/0,99	8/0,88	9/0,99	8/0,88	7/0,77	7/0,77	8/0,88
Харчування	0,15	6/0,9	6/0,9	8/1,2	5/0,75	3/0,45	5/0,75	6/0,9
Туристичні та екскурсійні агенції	0,16	5/0,8	5/0,8	8/1,28	6/0,96	3/0,48	1/0,16	4/0,64
разом	1	7,32	6,49	8,42	6,22	4,9	4,28	5,89

*через / вказано значення з врахуванням коефіцієнту вагомості

Отже, найвищу рейтингову оцінку туристичної інфраструктури має розміщення та харчування, більш якісним транспортним, медичним та туристичним послугам. В той же час, найнижча оцінка в Червоноградському районі де основна увага державної влади приділяється видобутку корисних копалин. Також досить низька рейтингова оцінка туристичної інфраструктури у Стрийському районі, що зумовлено низькою якістю послуг закладів розміщення та харчування, транспорту, якості доріг у сільській місцевості, тощо.

РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Аналіз туристичного потенціалу Червоноградського району Львівської області

Львівська область займає одне з провідних місць в Україні за розвитком інфраструктури туризму і за підсумками 2021 року Львівщина посідає третє місце за кількістю колективних засобів розміщення [11].

У Львівській області переважає лікувально-оздоровчий та відпочинковий туризм. Є передумови для подальшого розвитку таких видів туризму як медичний, спортивний, діловий, спеціалізований.

Львівщина пропонує достатню кількість колективних засобів розміщення, зокрема, найвищий рівень їх концентрації спостерігається у м. Львові та м. Трускавці.

В табл. 3.1 наведено розрахунок інтегральної оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу Львівської області.

Таблиця 3.1

Оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу Львівської області

(складено автором за [11])

Складові	Коефіцієнт вагомості	Дрогобицький	Золочівський	Львівський	Самбірський	Стрийський	Червоноградський	Яворівський
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Природно-ресурсний	0,32	6,83/2,19*	5,23/1,67	6,26/2,00	6,01/1,92	5,81/1,86	4,01/1,28	5,00/1,60
Історико-культурний	0,33	5,50/1,82	6,75/2,23	7,75/2,56	6,25/2,06	5,75/1,90	3,00/0,99	5,50/1,82
Туристична інфраструктура	0,35	7,32/2,56	6,49/2,27	8,42/2,95	6,22/2,18	4,9/1,72	4,28/1,50	5,89/2,06
разом	1,00	6,56	6,17	7,51	6,16	5,47	3,77	5,48

*через / вказано значення з врахуванням коефіцієнту вагомості

Як видно з отриманих результатів, найвища оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу у Львівському районі, що зумовлено найбільш розвинутою інфраструктурою, збереженням природних та історичних пам'яток, значними інвестиціями у туристичну галузь, в той же час найнижча оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу відмічена у Червоноградському районі, де не зважаючи на достню кількість історичних та природних пам'яток увага місцевої влади зосереджена розвитку промисловості та видобутку корисних копалин.

Проаналізуємо більш детально Червоноградський район Львівської області.

Червоноградська міська територіальна громада (Червоноградська ТГ) утворена 25 жовтня 2020 р., адміністративний центр – місто Червоноград, місто обласного значення Львівської області.

Червоноградська ТГ розташована у північній частині Львівської області за 70 км від обласного центру. Площа громади становить 228,2 км². населення станом на 1.01.2021 р. – 89 315 осіб. До складу громади входять 2 міста – Червоноград і Соснівка, смт. Гірник та 11 сіл [60].

Територією Червоноградської ТГ проходять дві головні транспортні магістралі – автомобільна дорога Р 15 (Ковель – Жовква), Т-14-04 (Червоноград – Рава-Руська) та Т-14-10 Червоноград-Броди з виходом на автостраду М06 Київ – Чоп [60].

Порівняння Червоноградського району з іншими територіальними громадами наведено табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Основні характеристики громад-конкуrentів за 2021 рік (складено за [11])

Показники	Червоноградська	Дрогобицька	Самбірська
Територія, км ²	228,2	420,7	42,2
Населення, тис. осіб	90,2	210,0	37,0
Зайняте населення (штатних працівників), тис. осіб	11,2	11,7	6,2
Середня заробітна плата, грн.	10210,5	9232,18	8765,51

Продовження табл. 3.2

Обсяг реалізованої промислової продукції на 1 жителя, тис. грн.	28084,5	11395	16931
Доходи бюджету на 1 жителя, грн..	1108,1	841,6	1408,5
Середня вартість 2-х кім. квартири, \$	20000	30000	25000

Як видно з наведених даних табл. 3.2, в Червоноградському районі вища заробітна плата, доходи бюджету з розрахунку на 1 жителя, обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одного жителя порівняно з іншими районами Львівської області, що обумовлено промисловою орієнтацією регіону та видобутком корисних копалин.

Основою економіки території є активність суб'єктів економічної діяльності. Станом на 1 січня 2022 р. на території Червоноградської міської ради діяли 346 підприємств-юридичних осіб, них – 327 малих підприємств.

Таблиця 3.3

Зареєстровані підприємства-юридичні особи, з них малі підприємства, у Львівській області та м. Червонограді(складено за [60])

Територія	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Львівська область								
Усі підприємства-юридичні особи	18762	18582	18628	15586	17933	19233	20480	20909
з них - малі підприємства	17849	17718	17806	14749	17064	18239	19383	19819
Червоноградська МР								
Усі підприємства-юридичні особи	369	367	371	320	352	365	373	346
з них - малі підприємства	348	347	350	297	330	343	350	327
У т.ч. туристичної інфраструктури	28	27	25	24	24	23	23	20

З 2014 до 2021 року кількість підприємств у Червоноградському районі зменшилась з 369 у 2014 році до 346 у 2021 році, у тому числі туристичної інфраструктури з 28 у 2014 році до 20 на кінець 2021 року.

Найбільшими працедавцями в громаді традиційно є підприємства вуглевидобутку, на яких сумарно працюють близько 6200 осіб. До найбільших

роботодавців у громаді відносяться також підприємства легкої промисловості (по 400+ працівників кожне).

Динаміка загальної зайнятості як у місті, так і в області, загалом негативна. По Львівській області за період 2014 - 2021 рр. скорочення склало майже 46,0 тис. Червоноградська міська рада втратила 5 тис. зайнятого населення за цей же період, що складає майже третю частину всього зайнятого населення (рис.3.1). Ситуація із зайнятістю є загрозовою і вимагає стратегічного втручання.

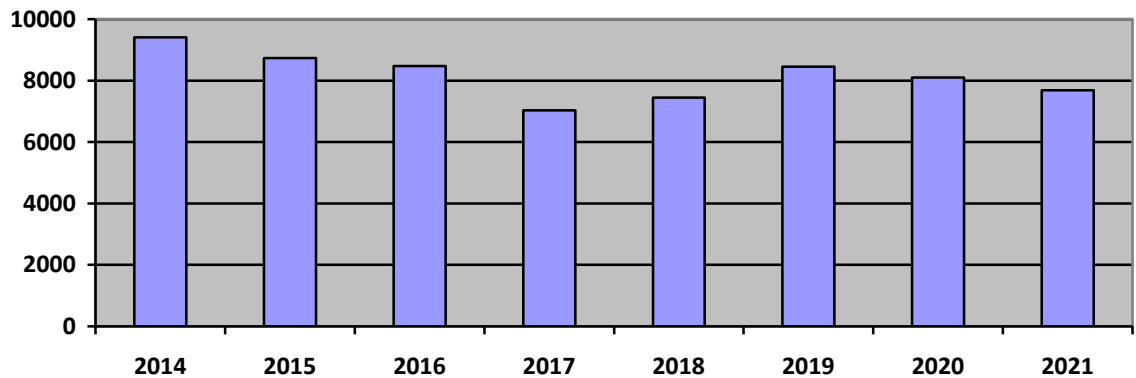

Рис. 3.1. Динаміка чисельності зайнятого населення у Червоноградському районі Львівської області у 2014-2021 роках, осіб [60]

Розглянемо структуру зайнятості населення за видами економічної діяльності.

Таблиця 3.4

Зайнятість за видами діяльності у Червоноградському районі Львівської області, % (складено за [61])

Галузі та види діяльності	2021
1	2
Сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство	5
Промисловість	18
1	2

Продовження табл. 3.4

Будівництво	5
Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з їх ремонту.	18
Готелі та ресторани	5
Транспорт і зв'язок	6
Фінансова діяльність	3
Операції з нерухомістю, здавання під найом та послуги юридичним особам	3
Державне управління	5
Освіта	9,6
Охорона здоров'я та соціальна допомога	7
Колективні, громадські та особисті послуги	1
Інші види діяльності	14,4

В закладах розміщення та харчування зайнято до 5% населення, в туристичній діяльності – менше 1%;

Червоноград (до 1951 року Кристинопіль) – місто з туристичним потенціалом, оскільки відомий своїми історичними та культурними пам'ятками, давньою історією. Пам'ятки архітектури – найбільш цінні туристичні об'єкти. У старій історичній частині міста наявні пам'ятники архітектури державного значення, потенційно привабливі туристичні об'єкти: сакральні споруди – комплекс Церкви святого Володимира (Костел Зіслання Святого Духа 1695-1703 рр. та монастир оо. Бернардинів з оборонними мурами) 1747-1767 рр., комплекс церкви святого Юра та монастиря оо. Василіан 1771-1776 рр.; «Кристинопільський палац» - палац, головна резиденція роду Потоцьких, гербу Срібна Пілава – яскравий приклад французького класицизму середини XVIII ст. (1756-1762 рр.). Також у місті є пам'ятка культурної спадщини місцевого значення – придорожній хрест, зведений на честь перемоги польських військ у боротьбі з турками (1672 р.) та розміщений на історичній межі давніх населених пунктів Кристинопіль та Новий двір [58].

Історико-культурну цінність також має каплиця-усипальниця роду Вишневських (II пол. XIX ст.), що знаходиться на старому кристинопільському цвинтарі (сер. XIX ст.). Любителів військової тематики можуть привабити залишки позицій ракетного полку «Кокарда» та фортифікації часів Другої

світової війни – доти Струмилівського укріпрайону. Червоноград, як шахтарське місто, може привабити своїми промисловими об'єктами поціновувачів індустріального туризму. Наявність трьох водних артерій – Західного бугу, Солокії та Рати відкриває потенціал водного туризму [58].

Історія міста також пов'язана з відомими історичними постатями. Серед них митрополит Андрей Шептицький, поет Василь Бобинський, художник Альфред Абердам, воєводи Францішек та Станіслав Потоцькі, єврейський просвітитель Яків Ейхенбаум, блаженні монахині Йосафата Гордашевська та Ольга (Тарсикія) Мацьків.

За кілька останніх років існує тенденція до розширення у місті об'єктів інфраструктури. Будуються нові житлові комплекси, готелі, супермаркети тощо. Проте, при тенденції збільшення кількості туристів, існуюче готельне господарство не задовольнить потреб туристів. Поміж тим у місті діють творчі колективи, мистецькі спілки, проводяться щорічні масові культурні заходи. У місті щороку проводиться масштабний біговий захід «Червоноградська десятка», учасниками якої є атлети з усіх куточків України. У державі загалом набуває популярності сімейний та молодіжний туризми.

У місті щорічно проходять фестивалі, мистецькі заходи, участь у яких беруть як червоноградці, так і численні гості міста, в тому числі, іноземні. Необхідно забезпечити ширше інформування на національному рівні щодо проведення культурних заходів у Червонограді.

Криза у базовій для громади вугільній галузі критично відбивається на рівні зайнятості населення. За останні 7 років Червоноградська міська рада втратила 5 тис. зайнятого населення, що складає майже третю частину всього зайнятого населення. З огляду на це, вкрай важливим завданням для громади є зміна структури економіки в бік інноваційних високотехнологічних енергоефективних та екологічно безпечних виробництв.

Іншими словами, громада повинна отримати ще один шанс для суттєвої диверсифікації економіки шахтарського міста, який було втрачено на початку 1990-х років із занепадом першого і поки що єдиного в історії міста

підприємства електронної промисловості – заводу «Зміна». Здійснити цей прорив можливо тільки через залучення значного обсягу внутрішніх та зовнішніх інвестицій через державну підтримку. Стратегічно важливим проектом для реалізації такого завдання вбачається створення індустріального парку. SWOT-аналіз Червоноградського району Львівської області наведено в табл.3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз туристичного потенціалу Червоноградського району Львівської області
(складено автором за [58])

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Забезпеченість кваліфікованими трудовими ресурсами в межах міста та добра доступність у радіусі 15 км</p> <p>Наявність місцевих природних ресурсів</p> <p>Сформований імідж потужного промислового центру на півночі області</p> <p>Розвинена легка, меблева та харчова промисловість</p> <p>Розвинена сфера послуг і торгівлі</p> <p>Наявність вільних земельних ділянок, компактних промислових зон, цікавих для інвестора</p> <p>Наявність земель для с/г виробництва</p> <p>Вигідне географічне положення (близькість до кордону ЄС, відносно близько до великого міста – обласного центру Львів)</p> <p>Розвинена транспортна інфраструктура (автошляхи та залізниця)</p> <p>Розвинена соціально-культурна інфраструктура (мережа спортивних закладів, закладів культури, дошкільної та середньої освіти, охорони здоров'я)</p> <p>Наявність пам'яток історії та культури</p>	<p>Відсутність інфраструктури підтримки підприємництва</p> <p>Збитковість підприємств вугільної галузі</p> <p>Наявність відкритих відвалів породи (териконів), що негативно впливає на екологічний стан у місті</p> <p>Негативний вплив шахтних виробіток (плавунів) на інженерні комунікації та житлову забудову</p> <p>Низький рівень інвестицій у місто</p> <p>Мала кількість великих (більше 1 га) вільних земельних ділянок</p> <p>Відсутність достатньої кількості робочих місць для молоді</p> <p>Низький рівень оплати за комунальні послуги</p> <p>Недостатня якість дорожньо-транспортної інфраструктури</p> <p>Зношеність комунальної, інженерної інфраструктури (старий житловий фонд та комунікації - відтягується значні кошти з бюджету)</p> <p>Безробіття, трудова міграція</p> <p>Невідповідність пропозицій на ринку праці запитам бізнесу (бізнес відчуває брак спеціалістів робітничих професій: кранівників, пекарів, кухарів, тощо)</p> <p>Значна частка пенсіонерів серед населення</p>

Продовження табл. 3.5

Можливості	Загрози
<p>Реалізація програми розвитку туризму</p> <p>Активізація міжнародного співробітництва - логістичний центр</p> <p>Розвиток туризму півночі Львівщини (індустріальний, культурний, спортивний)</p> <p>Зростання зацікавленості інвесторів у розвитку зеленої енергетики (сонячна, вітрова, компост, сортування сміття)</p> <p>Зростання попиту на екологічну органічну продукцію в регіоні</p> <p>Зацікавленість ІТ-спеціалістів відкривати бізнес в Червоноградській громаді</p> <p>Формування надрайонного медичного центру в громаді</p> <p>Відкриття нових міжнародних транспортних переходів на відстані 15-20 км (м. Белз та с. Вар'яж Сокальського району)</p>	<p>Погіршення інвестиційного клімату в Україні</p> <p>Відтік робочої сили за кордон</p> <p>Можливі техногенні та екологічні надзвичайні ситуації, пов'язані з діяльністю або бездіяльністю шахт</p> <p>Перекладання державних повноважень на громади без відповідного фінансового забезпечення</p> <p>Можливе стрімке збільшення тарифів на комунальні послуги та енергоносії</p> <p>Подальше старіння населення та можливі пов'язані з цим додаткові соціальні видатки</p> <p>Можливі аварії в системі комунального господарства через значний рівень фізичного та морального зносу комунальних систем</p> <p>Посилення конкуренції між громадами за людські та фінансові ресурси</p>

Монопрофільність громади впливає на перспективи його розвитку та потребує диверсифікації економічної діяльності, та, водночас, підвищення якості комунальних та соціальних послуг її мешканцям, потенційним інвесторам, туристам та гостям.

Іншим важливим завданням для громади є розвиток малого та середнього бізнесу, та, зокрема, зміщення малого і середнього бізнесу із сфери торгівлі і послуг у сферу виробництва та формування послугово-логістичних ланцюжків навколо стратегічних інвесторів. Тим важливіше це завдання стоїть перед сільськими територіями, які на сьогодні слабо інтегровані в економіку громади. Спеціалізацією сільських територій може стати виробництво та переробка екологічної с/г продукції для регіонального ринку.

Ще одною сферою оновлення економічної структури громади є туризм, зокрема, промисловий. Базою для такого виду туризму може стати ревіталізація закритих шахт та створення на їх місці нових туристичних об'єктів. Використання культурно-історичної спадщини як самої Червоноградської, так і суміжних Сокальської та Белзької громад дозволить створити нові туристичні маршрути регіону, збільшити зайнятість населення та створити нові робочі місця в дотичних сферах обслуговування.

Беручи до уваги вищенаведене, робимо висновок, що туризм у Червонограді може бути засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та ознайомлення з історико-культурною спадщиною нашого міста, його звичаями і традиціям, специфікою регіону.

На сьогоднішній день успішному розвитку туризму в Червоноградському регіоні Львівської області перешкоджають такі проблеми:

- відсутність плану відновлення туристично-привабливих об'єктів, які мають культурну та історичну цінність;
- відсутність молодіжних та туристичних хостелів та рекреаційної інфраструктури (відсутність місць відпочинку, розваг);
- низький рівень фінансування туристичної галузі;
- відсутність механізму забезпечення розширеного відображення позитивних відомостей про місто в інформаційному просторі;
- недостатня промоційна кампанія з популяризації міста;
- низький рівень маркетингової, інформаційно-довідкової та рекламної діяльності з просування можливостей, об'єктів, послуг міста.

3.2. Проблеми та перспективні напрями використання туристсько-рекреаційного потенціалу

Незважаючи на ресурсну забезпеченість та широкі потенційні туристичні можливості, стримуючими факторами розвитку даної галузі у Львівській області є недосконалість туристичної інфраструктури, недостатній рівень якості послуг сфери туризму, відсутність ексклюзивних туристичних продуктів, системного рекламного та інформаційного забезпечення.

Саме тому, з метою раціонального і ефективного використання туристичних, природних, лікувальних та рекреаційних ресурсів Львівської області, необхідно запропонувати туристам конкурентоспроможний туристичний продукт.

В свою чергу збереження об'єктів культурної спадщини як сукупності успадкованих людством від попередніх поколінь, результатів духовної і матеріальної діяльності є основним пріоритетом культурної політики Львівської області.

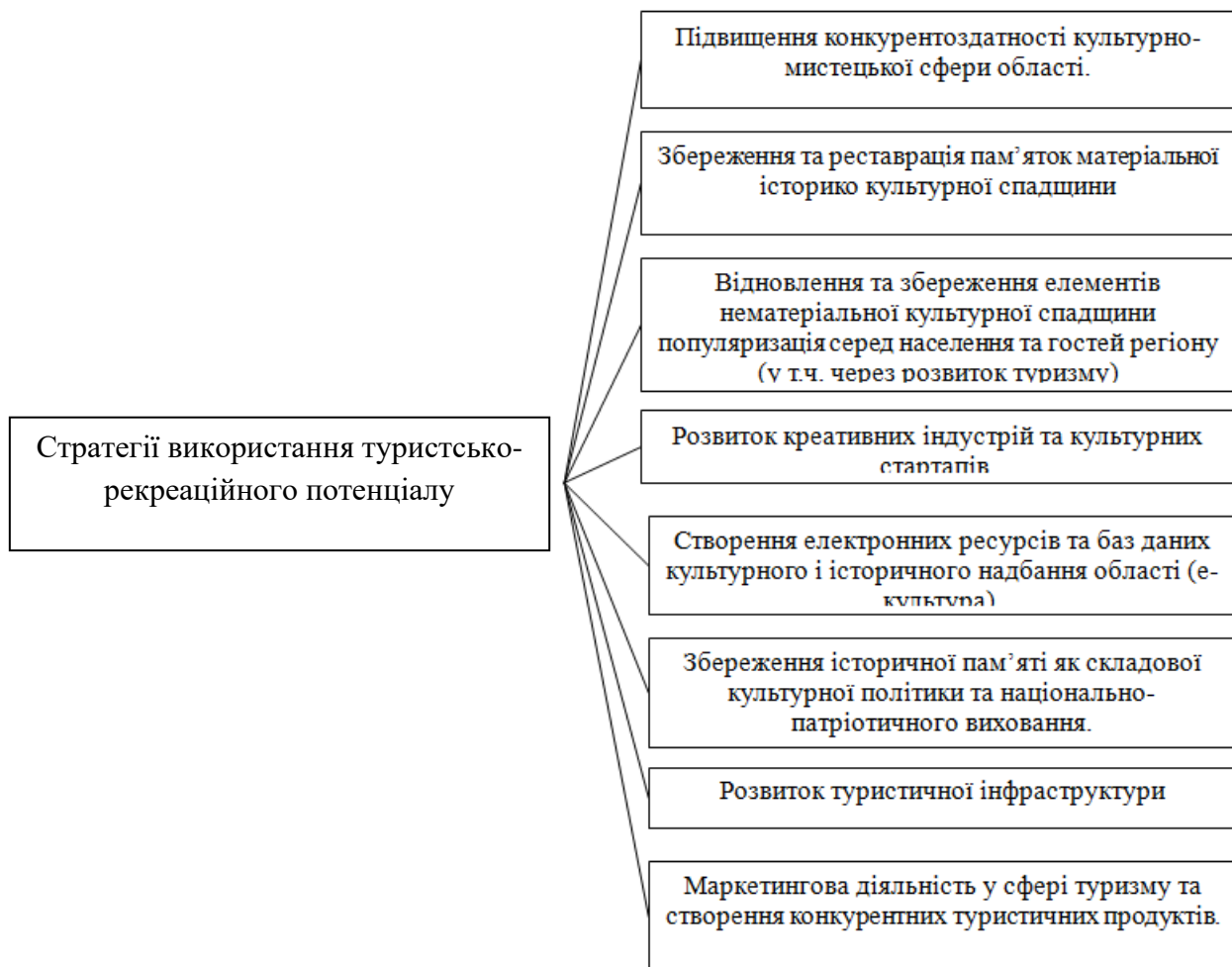

Рис. 3.2. Стратегія використання туристсько-рекреаційного потенціалу у Львівській області (розроблено автором за [40])

На сьогодні відбувається переорієнтація туристичного ринку, зростає попит на внутрішній туризм у західних регіонах України через наслідки військової агресії. В цей час необхідно комплексно розвивати території, при цьому створюючи якісний локальний туристичний продукт. Але без спільних зусиль громад, бізнесу та влади досягти цього неможливо.

Тому, стратегія має стати дієвим інструментом реалізації державної політики у сфері розвитку туристичного потенціалу області, який створить умови для консолідації та виконання практичних заходів всіма учасниками туристичного ринку.

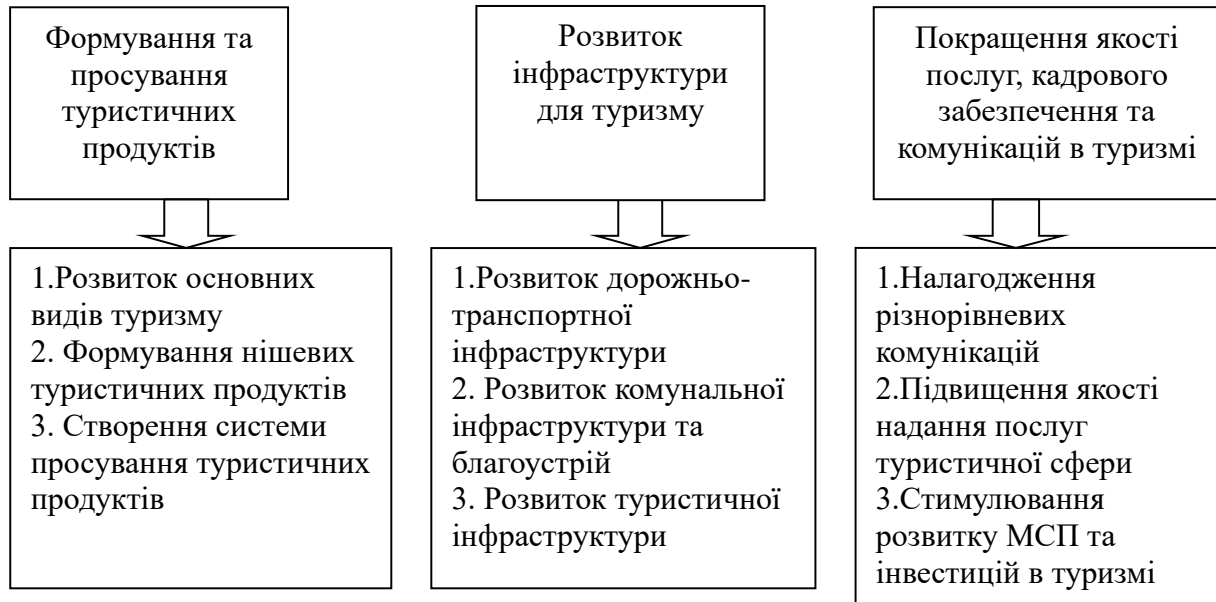

Рис. 3.3. Перспективні напрями використання туристсько-рекреаційного потенціалу у Львівській області (розроблено автором за [39])

Відсутність яскравого архітектурно-історичного ансамблю та виразного центру навіть районного центру вимагає достатньо зусиль для створення нових цікавих туристичних атракцій і продуктів, які б притягували все нових відвідувачів. Міське туристичне середовище потребує втручання з огляду на непристосованість для маломобільних груп населення та відсутність якісних громадських просторів. Достатньо великий потенціал сентиментального туризму на даний момент практично не використовується.

У Львівській області проживало багато визначних постатей, імена яких можна пов'язати у цікавий спосіб з сучасними туристичними трендами і зробити їх елементами цікавого туристичного продукту.

Наявність в регіоні колекціонерів і надання їм можливості експонувати свої надбання може стати доброю якірною точкою для багатьох, зацікавлених цією сферою туристів.

В табл.3.6 наведено оперативні завдання щодо кращого використання туристсько-рекреаційного потенціалу Львівщини.

Таблиця 3.6

Перспективи використання туристсько-рекреаційного потенціалу
Львівської області (складено за [37])

Історико –культурний туризм
Розвиток екскурсійних маршрутів, пов'язаних з історичним минулим. Промоція культури та надбань національних меншин, що проживали у Львівській області. Використання імен відомих історичних постатей для промоції туристичної Львівщини та створення нових туристичних продуктів. Залучення місцевих колекціонерів до активної експозиційної та просвітницької діяльності.
Формування турпродуктів
Спрощення доступу до туристичних об'єктів. Організація історичних реконструкторських заходів з залученням великої кількості туристів. Організація туристичних маршрутів пов'язаних з I та II світовими війнами, УНР. Створення нових турпродуктів та їхня промоція. Запровадження нових технологій
Створення та розповсюдження промоматеріалів, видань і мобільних додатків
Підготовка та розповсюдження офлайн та онлайн промоційної продукції (мапи, путівники, буклети, тощо). Підтримка видання туристичної, історичної, культурологічної книжкової продукції (як джерело інформації та як сувенір). Підготовка мобільних додатків та платформ, що сприяють туристичним сервісам в регіоні. Використання бренду міста в усіх видах реклами

Інфраструктура Львівської області, зокрема її північної частини – Червоноградському районі, поки не вповні готова до якісного прийому туристів, особливо іноземних. Кожен представник туристичного бізнесу - готель, ресторан, турфірма – працює індивідуально й відсутня системність, співпраця між різними представниками туристичного бізнесу. На сьогодні є розуміння, що туристична інфраструктура потребує суттєвого покращення, але це має зробити хтось.

Місцеві музеї Червоноградського району живуть своїм життям і бажання щось змінювати та оновлюватися лише прокидається. Міській владі необхідно всіяко підтримувати ініціативи відомих музеїв.

Якісна інфраструктура у Червоноградському районі для ділового туризму фактично відсутня. З огляду на це необхідно прикласти зусилля як для залучення інвестицій у цю сферу, так і забезпечення зручного транспортування до міста і в межах міста, достатньої кількості місць розміщення та харчування.

Регіон має достатньо велику кількість історичних та сучасних об'єктів, які можливо використовувати в туристичних цілях. Але поки їх фізичний стан не дозволяє це зробити. Отже необхідна системна робота з перетворення частково занедбаних об'єктів у привабливі туристичні локації. До цієї категорії відносяться як давні підземелля, старі міські мури, шахти та інші архітектурні та археологічні об'єкти, а також об'єкти радянської доби, що вже не використовуються за своїм призначенням.

Людський чинник відіграє в туризмі найважливішу роль. Від якості обслуговування туристів на місцях залежить як імідж окремих туристичних об'єктів і місць обслуговування, так і всієї дестинації. Швидкість змін в туризмі створює певні виклики для власників туристичних об'єктів та управлінців дестинацією, потребує постійного самовдосконалення та заходів з підвищення кваліфікації по всіх напрямках туристичної сфери. На сучасному етапі важливою є і адаптивність туристичної освіти до реалій життя, а також інтеграція випускників, дотичних до туризму спеціальностей, у туристичне середовище міста.

Залежність успіху дестинації від нових об'єктів відвідування та місць обслуговування потребує активного залучення нового та підтримки існуючого малого бізнесу через різні програми фінансової та нефінансової допомоги, а також активної роботи з інвесторами для реалізації складніших проектів в туризмі.

Основою якісного управління туристичною галузю Львівської області має стати ефективна комунікація на різних рівнях між місцевою владою та учасниками туристичної галузі. А якісну діяльність окремих видів туризму мають забезпечити професійні об'єднання, які впливають на формування внутрішніх стандартів якості послуг.

Досягнення головної мети щодо кращого використання туристсько-рекреаційного потенціалу у Львівській області має здійснюватися шляхом реалізації заходів за такими напрямками – рис.3.4:

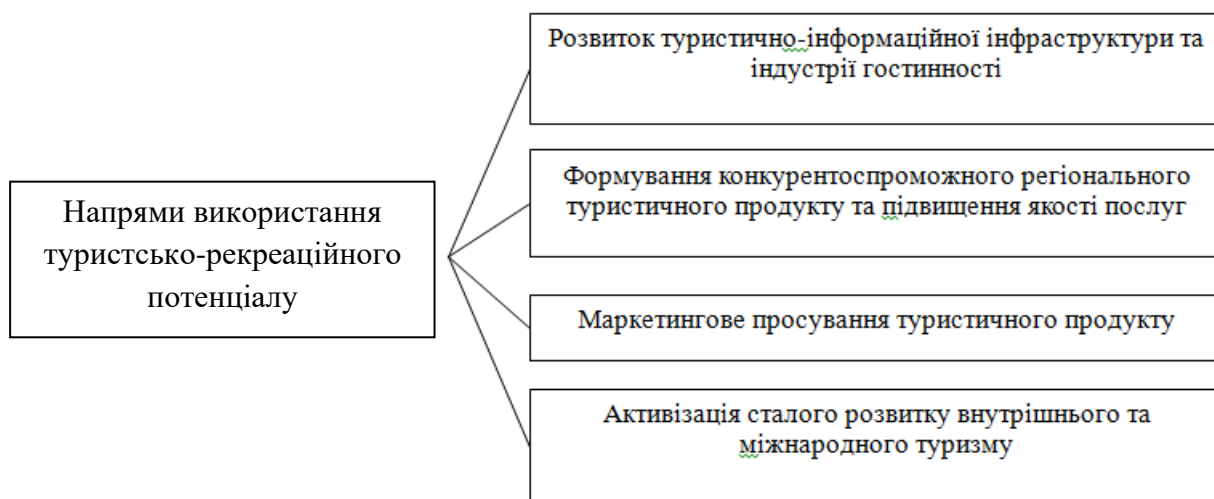

Рис. 3.4. Напрями використання туристсько-рекреаційного потенціалу у Львівській області (розроблено автором за [36])

Туристична сфера постійно змінюється, вдосконалюється, оновлюється. Найкращим способом адаптуватися до таких швидких змін є постійне зростання, вдосконалення і підвищення кваліфікації працівників сфери гостинності, а також реальна підготовка студентської молоді для роботи в туризмі. Організувати заходи з підвищення кваліфікації працівників сфери туризму зручно ранньої весни та пізньої осені, в т.зв. періоди «низького» сезону. А сама підготовка, зокрема її вартість не є значними, у порівнянні з ефектом від таких заходів.

Галузеві туристичні стандарти описують мінімально необхідні вимоги до надання послуг чи облаштування місць обслуговування туристів. Декілька років тому в Україні прийнято понад тридцять стандартів туристичної галузі. Всі вони є добровільними, проте їх запровадження допомагає туристичним дестинаціям суттєво підвищувати рівень якості надання послуг. Стандартизовані об'єкти, які мають сертифікати відповідності, є цінними для

туриста як споживача і значно підвищують рівень довіри. А запровадження DESTINATIONE власних стандартів формує єдині «правила гри» для усієї туристичної сфери, і звісно ж, теж має позитивний вплив на гостей міста.

Міська картка туриста є досить інноваційним інструментом в Україні та зустрічається всього лише в кількох містах. За кордоном, натомість, багато туристичних міст використовують їх для полегшення гостям перебування у себе. Картки є місцем взаємовигідної співпраці різних сторін. Тут поширюють послуги і товари локальні гравці туристичного ринку. Туристи, в свою чергу мають часто вигоду у знижках на відвідування туристичних об'єктів, подій, придбання послуг і товарів. Для місцевих же органів картка є одним з інструментів моніторингу туристичного руху, його аналізу та планування подальшого розвитку.

Будь-яка туристична дестинація вимагає підприємницької активності. Чим більше різноманітних послуг і товарів пропонується туристам, чим вони інноваційніші і сучасніші, чим більше вони затребувані різними цільовими групами туристів, тим швидше і якісніше розвивається туристична сфера. Туризм – це місце кількох десятків видів підприємницької діяльності. Локально, на місцях, це дуже часто навіть не середній, а малий і мікробізнес. Для його початку не потрібно значних фінансових та організаційних зусиль, але все одно є багато особливостей у веденні такої діяльності – від спеціалізованих знань до загальних інформацій про підприємницьку діяльність, оподаткування та звітність. Для старту молодих підприємців або підвищення рівня обізнаності вже існуючого малого бізнесу дуже доречними будуть різноманітні навчальні програми по веденню різних видів бізнесу в туризмі, спільні зустрічі та заходи, знайомство молодих підприємців з досвідченим бізнесом.

Для реалізації ідей малого бізнесу в туризмі досить часто бракує ресурсів – як фінансових, так і нефінансових. Доступність до них значною мірою залежить від державної політики, а також підтримки місцевою владою через запровадження різних програм підтримки. Кожна дестинація має свої особливості, тому для запровадження механізмів фінансових і нефінансових

стимулів насамперед необхідно визначити потреби МСП в різних сегментах туристичної сфери й тоді шукати конкретні рішення.

Туризм у регіоні значною мірою залежить від об'єктів, до яких прямують туристи. Частина таких об'єктів потребує значних фінансових вкладень. До прикладу, це можуть бути архітектурні пам'ятки, які руйнуються. Інша можлива група об'єктів – новостворені, як, наприклад, озвучувані ідеї розвитку туристичного комплексу на Замковій горі, Аквапарку, Динопарку, тощо. Для приваблення інвестора необхідні насамперед відкриті і зрозумілі інвестиційні пропозиції і умови з боку міста, а часто і спеціальні пільгові умови.

Профільні туристичні асоціації та організації бізнесу за окремими напрямками (готелярі, ресторатори, гіді, медичний туризм і т.п.) є головними рушіями в розвитку туризму. Наявність таких об'єднань допомагає виявляти головні проблеми і шукати шляхи їх рішень, формувати вектори розвитку, підвищувати якість надання послуг, взаємодіяти і співпрацювати.

Для успішного розвитку туристичної сфери м. Червонограді і Львівського регіону потрібні скоординовані дії всіх її учасників. На рівні міста вже існує Туристична рада при міському голові. Вона є важливим консультативно-дорадчим органом, але вимагає більшої активізації і регулярності проведення засідань. Крім того, туристичний Червоноград нерозривно пов'язаний з туристичними об'єктами та інфраструктурою Львівської області. Від скоординованої та ефективної співпраці виграють обидві сторони.

Таким чином, для більш вдалого використання туристсько-рекреаційного потенціалу Червоноградського району Львівської області необхідно:

- системне покращення та розвиток інфраструктури м. Червоноград;
- формування цілісної системи туристичного сервісу відповідно потреб туристів;
- здійснення комплексного благоустрою міських територій направлених на зростання кількості сучасно об'єктованих туристичних об'єктів та відпочинкових територій;

- розвиток м. Червоноград як центру ділового туризму шляхом збільшення кількості наукових конференцій, ділових заходів, тематичних виставок;

- створення бази для розвитку різних видів спорту;

- зміцнення позитивного національного та міжнародного іміджу міста;

- активізацію міжнародної співпраці у сфері туризму;

- створення туристично-інформаційних центрів та виготовлення друкованої продукції з пропагування туристичних можливостей міста;

- заохочення молоді до активної діяльності у сфері туризму;

- розроблення ефективної промоції та популяризація міста на туристичних електронних майданчиках;

- встановлення інформаційних щитів та ознакування туристичних об'єктів міста – проведення форумів, конференцій, виставково-ярмаркових заходів у Червонограді та участь міста у аналогічних міжнародних заходах в Україні та за кордоном);

- інформаційне сприяння суб'єктам туристичної сфери Червонограда у формуванні туристичного кластеру.

Таким чином, виникає потреба системного підходу щодо використання туристсько-рекреаційного потенціалу Червоноградського району Львівської області за такими напрямками:

1. Підвищення якості послуг та розширення туристичної інфраструктури міста;

2. Створення ефективної промоції туристичних можливостей міста у цифровій та друкованій формах (друк туристичної поліграфії, створення туристичного інтернет-ресурсу, просування через соціальні мережі);

3. Поглиблення та координація співпраці з внутрішньодержавними та міжнародними партнерами у сфері туризму:

- забезпечити інвестиційну та туристичну привабливість міста та району;

- пропагувати національну культуру та українські народні звичаї;

- збільшити кількість іноземних та внутрішніх туристів, зокрема молоді, які відвідуватимуть наше місто для ознайомлення з життям її громадян і досягненнями;
- сприяти відновленню і зміцненню існуючої матеріальної бази туризму, сприятиме створенню якісного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити потреби населення міста та туристів;
- розпочати роботу з подальшого розвитку і поглиблення зв'язків між містами-партнерами на довгостроковій основі;
- налагодити нові контакти і поглибити взаємовідносини між містами України і містами та народами інших держав;
- підвищити якість туристичних послуг;
- розширити перелік туристичних та туристично-інформаційних послуг;
- розвинути систему міської навігації;
- активізувати готельний та ресторанний бізнес в місті;

Таблиця 3.7

Стратегія використання туристсько-рекреаційного потенціалу
Червоноградського району Львівської області (розроблено за [58])

Заходи	Відповідальний орган	Джерела фінансування
I. Популяризація туристично-рекреаційного потенціалу		
1. Підтримка та інформаційне наповнення туристичного сайту Krystynopol.info	Відділ культури	Міський бюджет
2. Розробка та встановлення ознакування об'єктів культурної спадщини історичної частини міста		
3. Розробка та створення промоційних туристичних відеороликів про регіон		
4. Створення і впровадження туристичних та екскурсійних маршрутів, їх ознакування та маркування		
5. Розробка та виготовлення промоційної поліграфічної та сувенірної продукції з символікою громади		
II. Розвиток та вдосконалення туристичної-рекреаційної інфраструктури		
1. Будівництво туристично-відпочинкового комплексу «Площа Ринок» у історичній частині міста	Управління архітектури та містобудування	Кошти інвесторів
2. Будівництво туристично-спортивного центру		

Продовження табл. 3.7

3. Будівництво туристичного хостелу		
4. Створення ботанічного саду на території ЧЗШ №4	Відділ культури	Міський бюджет
5. Розробка документації та дозвільних документів для занесення гірничого підземного полігону Червоноградського гірничого технікуму в туристичні маршрути міста		
III. Підвищення конкурентоспроможності туристичних продуктів міста		
1. Сприяння розвитку діяльності суб'єктів, що займаються перспективними для міста видами туризму	Відділ культури	Міський бюджет
2. Проведення форумів, семінарів з розвитку туризму та охороні культурної спадщини		
3. Участь у конференціях, семінарах, круглих столах, нарадах з питань розвитку туризму		

Ефективна маркетингова стратегія повинна підвищити впізнаваність громади, підвищити інвестиційну привабливість і таким чином залучити потенційних стратегічних інвесторів. Розвиток малого і середнього бізнесу повинен забезпечити самозайнятність і зайнятність підприємливого населення громади. Тут важливе значення мають розвиток інфраструктури підтримки підприємництва та розвиток підприємницького потенціалу мешканців громади через навчання і консультації. Підтримуючою галуззю економіки громади може стати туризм, який може запропонувати цікаві туристичні продукти, а також створити нові робочі місця.

Розвиток туристичного потенціалу громади можливе через:

- формування конкурентоспроможного туристичного продукту громади та утвердження позитивного іміджу Червоноградської громади на туристичному ринку;
- розвиток і вдосконалення туристичної інфраструктури;
- ефективне використання об'єктів культурної спадщини та інших туристичних ресурсів;
- забезпечення круглорічної привабливості громади для туристів;
- підвищення якості та розширення асортименту туристичних послуг;
- підвищення професійного рівня працівників туристичної галузі та обмін досвідом;

- створення нових туристичних об'єктів, зокрема, на ревіталізованих шахтах;
- активізація міжнародної співпраці у сфері туризму тощо.

Таким чином, з метою раціонального і ефективного використання туристичних, природних, лікувальних та рекреаційних ресурсів Львівської області, необхідні повноцінне та всебічне виявлення й вивчення культурної спадщини з метою виваженого використання і комплексного збереження її - це стратегічне, державної ваги гуманістичне і науково-практичне завдання.

Отже, перспективами використання туристсько-рекреаційного потенціалу Львівської області є: розвиток туристично-інформаційної структури регіону, формування конкурентоспроможного туристичного продукту та покращення якості послуг, маркетингове просування туризму, активізація сталого розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму.

ВИСНОВКИ

Отже, за результатами проведеного дослідження зробимо наступні висновки.

1. Визначено, що на сучасному етапі розвитку суспільства актуальними залишаються питання дослідження структури та змісту туристсько-рекреаційного потенціалу, що є запорукою їхнього ефективного використання та гармонійного розвитку території. Запропонований підхід до визначення структури туристсько-рекреаційного потенціалу ґрунтується на принципах гармонізації його складових і є взаємодоповнюючим, оскільки туристично-рекреаційний потенціал формується виключно у результаті взаємодії всіх його складових елементів.

2. З'ясовано, що під рекреаційним потенціалом розуміється єдина система природних, спортивно-туристських, лікувально-оздоровчих та соціально-культурних підсистем, що характеризуються функціональною взаємопов'язаністю та територіальною цілісністю, що приводиться в рух пов'язаними з нею галузями (сільське господарство та харчова промисловість, пасажирський транспорт та зв'язок, торгівля харчовими продуктами).

3. Виявлено, що оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу є важливою основою оптимізації проектування, розміщення та розвитку туристсько-рекреаційних геосистем, виявлення їх основних функцій на основі цінності окремих ресурсів та їх поєднань, сталого розвитку туризму та рекреації. Найбільш оптимальним є метод експертної та комплексної оцінки з використанням коефіцієнту вагомості та розрахунку інтегрального показника.

4. За результатами рейтингової оцінки визначено, що найвищий показник природно-ресурсного потенціалу зафіксовано в Дрогобицькому та Львівському районах, що зумовлено активним розвитком використання водних та лісних ресурсів у даних регіонах Львівської області. В той же час, у Червоноградському районі природно-ресурсний потенціал найнижчий, що

зумовлено більш промисловим напрямом розвитку району, зокрема видобутком кам'яного вугілля, і несприятливе екологічне становище не стимулює розвиток природно - рекреаційних ресурсів. У Яворівському районі більш менш активно використовується Яворівський національний парк, при цьому водні ресурси Немирова використано недостатньо.

5. За результатами рейтингової оцінки визначено, що найвищий рейтинг історико-культурної спадщини у Львівській області має Львівський район, що зумовлено, як найбільшою кількістю історичних пам'яток як національного так і світового значення та і рівнем збереження та реставрації історичних пам'яток. В той же час, найменший рівень історико-культурної спадщини відмічено у Червоноградському районі, де відновленню історичних пам'яток та розвитку культурної спадщини місцевими органами самоврядування приділяється недостатньо уваги. Для збереження існуючих переваг розвитку галузі історії та культури Львівської області слід переорієнтувати відповідну сферу на надання якісних послуг, що є затребуваними як серед мешканців області так і серед іноземних та внутрішніх туристів.

6. За результатами рейтингу, найвищу оцінку туристичної інфраструктури має Львівський район, що зумовлено найбільшим розміщенням закладів розміщення та харчування, більш якісним транспортним, медичним та туристичним послугам. В той же час, найнижча оцінка в Червоноградському районі, де основна увага державної влади приділяється видобутку корисних копалин. Також досить низька рейтингова оцінка туристичної інфраструктури у Стрийському районі, що зумовлено низькою якістю послуг закладів розміщення та харчування, транспорту, якості доріг у сільській місцевості, тощо.

7. На сьогоднішній день успішному розвитку туризму в Червоноградському регіоні Львівської області перешкоджають такі проблеми:

- відсутність плану відновлення туристично-привабливих об'єктів, які мають культурну та історичну цінність;

- відсутність молодіжних та туристичних хостелів та рекреаційної інфраструктури (відсутність місць відпочинку, розваг);
- низький рівень фінансування туристичної галузі;
- відсутність механізму забезпечення розширеного відображення позитивних відомостей про місто в інформаційному просторі;
- недостатня промоційна кампанія з популяризації міста;
- низький рівень маркетингової, інформаційно-довідкової та рекламної діяльності з просування можливостей, об'єктів, послуг міста.

Отже, перспективами використання туристсько-рекреаційного потенціалу Львівської області є: розвиток туристично-інформаційної структури регіону, формування конкурентоспроможного туристичного продукту та покращення якості послуг, маркетингове просування туризму, активізація сталого розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму.

Стратегію використання туристсько-рекреаційного потенціалу Червоноградського району Львівської області необхідно проводити за такими напрямками:

1. Підвищення якості послуг та розширення туристичної інфраструктури міста;
2. Створення ефективної промоції туристичних можливостей міста у цифровій та друкованій формах (друк туристичної поліграфії, створення туристичного інтернет-ресурсу, просування через соціальні мережі);
3. Поглиблення та координація співпраці з внутрішньодержавними та міжнародними партнерами у сфері туризму.

Таким чином, поставлена мета дослідження досягнута, завдання виконано, проте з врахуванням сучасних змін в геополітиці України, питання більш вдалого використання туристсько-рекреаційного потенціалу регіону потребує подальших досліджень.

Резюме

Мета кваліфікаційної роботи полягає в аналізі туристсько-рекреаційного потенціалу Львівської області та виявленні проблем і перспектив його використання для розвитку туристичної сфери регіону.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання**:

- розкрити сутність та структуру туристсько-рекреаційного потенціалу;
- описати методологію та методи дослідження туристичного потенціалу території;
- дослідити природно-рекреаційні ресурси Львівської області;
- охарактеризувати історико-культурну спадщину території;
- розглянути стан туристичної інфраструктури регіону;
- проаналізувати туристичний потенціал Червоноградського району Львівської області;
- узагальнити проблеми розвитку туристичної галузі Львівської області, виявити перспективні напрями використання туристсько-рекреаційного потенціалу.

Об'єкт дослідження – туристсько-рекреаційний потенціал Львівської області.

Предмет дослідження – сучасний стан, проблеми та перспективи використання туристсько-рекреаційного потенціалу Львівської області.

У ході дослідження туристсько-рекреаційного потенціалу використовувалися такі загальнонаукові та спеціальні методи, як опис, збір даних, спостереження, порівняння, узагальнення та статистичний аналіз, SWOT-аналіз.

Практична значимість полягає у розробці методичних та науково-практичних рекомендацій щодо розвитку туристсько-ресурсного потенціалу та механізму забезпечення внутрішнього та в'їзного туризму в Львівській області. Також обґрунтовано низку практичних пропозицій, які можуть бути використані при розробці комплексних програм з розвитку туристично-рекреаційної галузі з позиції підвищення економічної ефективності використання туристсько-ресурсного потенціалу Червоноградського району Львівської області. Методичні розробки дослідження можуть бути використані на інших територіях України при розробці цільових комплексних програм розвитку туристично-рекреаційних послуг.

Ключові слова: туристсько-рекреаційний потенціал, природні ресурси, історично-культурна спадщина, туристична інфраструктура, туристичні послуги, поліпшення, розвиток.

Resume

The purpose of the qualification work is to analyze the tourist and recreational potential of the Lviv region and identify problems and prospects of its use for the development of the tourism sphere of the region.

To achieve the goal, the following tasks were defined:

- to reveal the essence and structure of the tourist and recreational potential;
- describe the methodology and methods of researching the tourist potential of the territory;
- explore the natural and recreational resources of the Lviv region;
- to characterize the historical and cultural heritage of the territory;
- consider the state of the tourist infrastructure of the region;
- to analyze the tourism potential of Chervonograd district of Lviv region;
- to generalize the problems of the development of the tourist industry of the Lviv region, to identify promising directions for the use of tourist and recreational potential.

The object of research is the tourist and recreational potential of the Lviv region.

The subject of the study is the current state, problems and prospects of using the tourist and recreational potential of the Lviv region.

During the research of tourist and recreational potential, such general scientific and special methods as description, data collection, observation, comparison, generalization and statistical analysis, SWOT analysis were used.

The practical significance lies in the development of methodical and scientific-practical recommendations for the development of tourist resource potential and the mechanism for ensuring internal and inbound tourism in the Lviv region. A number of practical proposals that can be used in the development of comprehensive programs for the development of the tourism and recreation industry from the point of view of increasing the economic efficiency of the use of the tourist resource potential of the Chervonograd district of the Lviv region are also substantiated. The methodological developments of the research can be used in other territories of Ukraine in the development of target complex programs for the development of tourist and recreational services.

Keywords: tourist and recreational potential, natural resources, historical and cultural heritage, tourist infrastructure, tourist services, improvement, development.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова С. А., Богдан Н. М., Нохріна Л. А. Детермінанти розвитку туризму: колект. Монографія. / за заг. ред. І. М. Писаревського. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 159 с.
2. Бавровська Н. М., Бутенко Є.В. Використання рекреаційних територій в контексті ефективного управління землями: монографія. Київ: Медінформ, 2015. 336 с.
3. Баженова С. Е. Основи туроперейтингу: навч. посіб. Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2016. 187 с.
4. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. К.: ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.
5. Божко Л. Д. Туризм як соціокультурний феномен: історія і сучасність (середина ХІХ - початок ХХІ ст.): монографія. Харків: Лідер, 2017. 343 с.
6. Бошота Н. В. Конкурентоспроможність підприємств індустрії туризму в Україні: теорія, методологія, практика: монографія. Ужгород: Ліра, 2020. 336 с.
7. Визначні місця Львова: повний перелік з адресами URL:<https://hotel-edem.lviv.ua/ua/vyznachni-mistsya-lvova/>(дата звернення 20.07.2022)
8. Вишнеvsька О. О. Туристичне країнознавство: підруч. Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 593, [48] с.
9. Гаврилюк А. М. Державна політика у сфері туризму в Україні: соціогуманітарний вимір: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 426 с.
10. Герасименко В.Г. Оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу регіону: монографія. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.
11. Головне управління статистики у Львівській області: веб-сайт. URL:<http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr>(дата звернення 23.07.2022)
12. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування: монографія. Львів: ЛДУФК, 2017. 340 с.

13. Грановська В. Г., Кацемір Я.В., Фесенко Г.О. Індустрія туризму як вектор конкурентоспроможного регіонального розвитку: монографія. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 153 с.
14. Дащук Ю. Ю. Методичний підхід до оцінки рівня розвитку рекреаційного потенціалу регіону. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 14. №. 1. С. 64-70.
15. Деділова Т., Носирєв О., Осипова С. Стратегічна концепція відбудови туристичного потенціалу України у поствоєнні часи. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. №. 1 (26). С. 46-54.
16. Екологічний паспорт – Департамент екології та природних ресурсів Львівської Обласної Державної адміністрації
URL: <https://deplv.gov.ua/ekologichnyj-pasport/> (дата звернення 24.07.2022)
17. Жупаненко А.В. Дослідження поліфункціональних сегментів неявної інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери національного господарства. *Технологический аудит и резервы производства*, Харків. 2015. № 1/7 (21). С. 18-22.
18. Запотоцький С., Горін І. Туристично-рекреаційний потенціал Львівської області: географічні особливості використання та відтворення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 1(70). С. 72–79.
19. Зінченко О. А. Формування позитивного потенціалу іміджу регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія / ред.: О. В. Фінагіна. Черкаси: Пономаренко Р.В., 2018. 454 с
20. Інклюзивна економіка: теорія і практика: монографія / М. Д. Балджи та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. Д. Балджи. Київ: Гуляєва В. М., 2021. 365 с.
21. Ковальчук І. Природні ресурси Львівської області як чинник розвитку бальнеологічного туризму регіону. *Актуальні питання використання та охорони земельних ресурсів*: матеріали. 2021. С. 154-156.

- 22.Козубова Н. В. Теоретичні основи та методичне забезпечення діагностики туристичного потенціалу регіонів України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Випуск 120 (частина I). С. 253–263.
- 23.Кучерява Г. О. Туристичний імідж та брендинг країни: теоретичні та практичні аспекти. *Modern tourism: global challenges and civilizing values*. Edited by Victoriia Tsytko and Magdalena Wierzbik-Strońska. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts, University of Technology, Katowice, 2022. P. 261 – 278.
- 24.Леонова С., Нікіпелова О. Бальна оцінка як метод дослідження рекреаційного потенціалу. *Вісник Львівського університету*. Серія: Географічна. 2013. №. 41. С. 193-204.
- 25.[Мавріна Г. О. Туризм як культурна практика в контексті масової культури: дис. ... канд. філос. наук: 26.00.01. К., 2012. 189 с.
- 26.Матвійчук Л. Ю., Тищук І. В. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія. Луцьк: Луц. нац. техн. ун-т, 2017. 259 с.
- 27.Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.
- 28.Михайліченко Г. І. Туроперейтинг: підручник. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 303 с.
- 29.Можливості та розвиток сучасного туризму: світовий та національний досвід: монографія / за заг. ред. В. М. Зайцевої. Запоріжжя: ЛПКС, 2014. 275 с.
- 30.Об'єкти природно-заповідного фонду | Львівське обласне управління лісового господарства URL:https://lvivlis.gov.ua/nature_reserve_fund(дата звернення 26.07.2022)
- 31.Огієнко А. В., Огієнко М. В. Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Випуск № 1 (75) (Частина 1). С. 31-37.

- 32.Огієнко А. В., Огієнко М.М., Яковуник О.В. Регіональний туристсько-рекреаційний потенціал: теоретичні аспекти. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50(1). С. 80-85.
- 33.Онищук Н. В. Мезомаркетинг у сфері туризму: монографія. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 300 с.
- 34.Організація туризму: навч. посіб. / Л. М. Алексеєнко та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 447 с.
- 35.Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / за заг. ред.В. Г. Герасименко. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.
- 36.Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колект. монографія / Н. В. Бошота та ін.; за наук. ред. проф. І. М. Волошина та проф. Л. Ю. Матвійчук. Луцьк: ІВВ Луц. НТУ, 2018. 340 с.
- 37.Писаревський І. М., Войтенко К.К. Підвищення туристського потенціалу міст на основі формування туристського кластера регіону (світовий і національний досвід). *Бізнес Інформ*. 2014. № 11. С. 58-63.
- 38.Писаревський І. М., Євдокімов О.В. Організаційно-фінансове забезпечення розвитку туризму в територіальних громадах: монографія. Харків: Панов А. М. [вид.], 2020. 247 с.
- 39.Писаревський І. М., Мелешко К.К. Туристсько-рекреаційний потенціал як елемент конкурентоспроможності територій. *Бізнес Інформ*. 2019. № 12. С. 148-154.
- 40.Подольська О. В. Рекреаційний потенціал як основа формування конкурентоспроможного туристичного продукту. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 182. С. 213-220.
- 41.Потишняк О. М., Дудник О.В., Краля В.Г. Рекреаційні ресурси та природно-рекреаційний потенціал як необхідна умова розвитку рекреації. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 182. С. 140-147.

- 42.Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Проект Закону України від 07.08.2018 №9015 / Верховна Рада України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332> (дата звернення 01.06.2022).
- 43.Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ від 16 березня 2017 р. № 168-р / Кабінет Міністрів України.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#top> (дата звернення 01.06.2022).
- 44.Про туризм: Закон України зі змінами та доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>(Дата звернення 15.07.2022 року)
- 45.Радченко Е. Є. Теоретичні основи формування та розвитку туристичного потенціалу регіону. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL:<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6809> (дата звернення: 15.07.2022).
- 46.Регіональне агентство стійкого розвитку URL: <http://ngo.lnu.edu.ua/rasd/>(дата звернення 06.08.2022)
- 47.Регіональний туризм: стратегія, ресурси, перспективи розвитку: монографія / Н. П. Мешко, В. Є. Редько, О. П. Крупський, О. А. Джусов, І. Ю. Приварникова; ред.: Н. П. Мешко, В. Є. Редько, О. П. Крупський. Дніпро: Акцент, 2016. 320 с.
- 48.Розвиток і відтворення ресурсного потенціалу суб'єктів еколого-економічних, туристичних та екоінформаційних систем: монографія / Берко А. Ю. та ін. ; за наук. ред. М. С. Мальованого. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 339 с.
- 49.Романова А. А. Туристична індустрія: стратегія розвитку та управління: монографія. Чернігів: Брагинець О. В. [вид.], 2018. 399 с.
- 50.Самко О. О. Організаційно-економічний механізм реалізації туристичного потенціалу регіону. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2013/6.pdf (дата звернення: 10.07.2022).

- 51.Саркісян Г. О. Інноваційний розвиток регіональних туристичних ринків: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 406 с.
- 52.Словник-довідник: туризм і природно-рекреаційний потенціал: наук.-метод. вид. / уклад.: В. Г. Грановська та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 107 с.
- 53.Соціально економічний розвиток району. Яворівська РДА URL: http://javoriv-rda.gov.ua/ogljad_rayony/sotsialno-ekonomichnyj-rozvytok-rajonu/(дата звернення 08.08.2022)
- 54.Стадник В. В. Менеджмент і маркетинг туризму: навч. посіб. Хмельницький: ХНУ, 2020. 355 с.
- 55.Тимошенко О.В., Мельник А.О. Сучасний рівень розвитку туризму у Львівській області. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія : Економіка і управління. 2019. Том 30. № 6. С. 82–86.
- 56.Туристична привабливість: Яворівська РДА URL: http://javoriv-rda.gov.ua/ogljad_rayonu/turystychna_pryvablyvist/(дата звернення 08.08.2022)
- 57.Туристичні кластери: монографія / А. А. Мазаракі та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 183 с.
- 58.Туристичний портал Червонограда URL: <https://krystynopol.info/>(дата звернення 10.08.2022)
- 59.Хумарова Н. І., Вартанян Г.В. Рекреаційно-туристичний потенціал поліфункціональних територій (методологічні та прикладні аспекти): монографія. Одеса: ІПРЕЕД НАНУ, 2020. 203 с.
- 60.Червоноградська територіальна громада Львівської області URL: <https://www.chg.gov.ua/>(дата звернення 07.08.2022)
- 61.Шабардіна Ю. В..Рекреаційний потенціал як складова продуктивних сил регіонального економічного простору: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05. Чернігів, 2011. 242 арк.

- 62.Шелеметьєва Т. В. Узагальнення підходів до оцінювання туристично-рекреаційного потенціалу країни (регіону). *Вестник экономической науки Украины*. 2018. №. 1 (34). С. 187-190.
- 63.Шелеметьєва Т. В. Теоретичні та прикладні аспекти управління розвитком туризму в Україні: монографія. Запоріжжя: Класич. приват. ун-т, 2019. 355 с.
- 64.Юрченко Ю. Ю. Імперативи сталого розвитку туризму в Україні: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2018. 166 с.
- 65.Юхновська Ю. О. Методичні підходи до оцінювання туристичного потенціалу України та регіонів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. 2019. Том 30 (69). №4. С. 54-59.
- 66.Юхновська Ю. О. Формування та розвиток регіонального потенціалу туристичної галузі: монографія. Дніпро; Запоріжжя: Просвіта, 2020. 312 с.
- 67.Як змінився туристичний Львів в 2021 році у цифрах? : веб-сайт. URL: <https://lviv.travel/ua/news/infohrafika-turystiv-2021>(дата звернення 20.07.2022)
- 68.Asmelash A.G., Kumar S. Assessing progress of tourism sustainability: Developing and validating sustainability indicators. *Tourism Management*. 2019. Vol. 71. P. 67–83.
- 69.Eidelman B. M., Fakhrutdinova L. R., Galimov S. S. The appliance of place marketing instruments for the purpose of promotion of tourist and recreational potential of the region. *International Business Management*. 2016. T. 10. №. 22. С. 5295-5297.
- 70.Doran R., Hanss D. Socially desirable responding: the case of self-reported values in tourism surveys. *Current Issues in Tourism*. 2019. Vol. 22 (2). P. 127–132
- 71.Pasieka, S.R., Kolokolchikova, I.V., Morozova, O.H., Krushynska, A.V., Krasnodied, T.L., & Popova T.V. The potential of tourist and recreational clusters in european space. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 2021. 39(4spl), 1488–1500.
- 72.Perelygina, M., Kucukusta, D., Law, R. (2022). Digital business model configurations in the travel industry. *Tourism Management*. Volume 88. URL:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517721001278> (last assessment: 01.08.2022).

73. Larionova A. A. et al. Formation of tourist image of the region. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 2015. T. 6. №. 3 S5. C. 261-261.
74. Villacé-Molinero, T., Fernández-Muñoz, J. J., Orea-Giner, A., Fuentes-Moraleda, L. (2021). Understanding the new post-COVID-19 risk scenario: Outlooks and challenges for a new era of tourism. *Tourism Management*. Volume 86. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517721000431> (last assessment: 01.08.2022).
75. Vysochan O. et al. Attributive-spatial tourist clusteration of regions of Ukraine. *Geo Journal of Tourism and Geosites*. 2021. T. 35. №. 2. C. 480-489.
76. Ferrario F. F. The evaluation of tourist resources: An applied methodology. *Journal of Travel Research*. 1979. T. 17. №. 4. C. 24-30.

ДОДАТКИ

Додаток А

Фізична карта Львівської області

Червоноградська громада у Львівській області

